

A katalogizáláselmélet történetében az **aggregátum** viszonylag új terminológia. Az 1998-ban megjelent FRBR-ben (Functional Requirements for Bibliographic Records = Bibliográfiai tételek funkcionális követelményei) kezdték el használni először ezt a kifejezést a bibliográfiával összefüggésben, bár ekkor még nem sikerült pontos és hatékony meghatározást kidolgozni az aggregátumra. Azóta viszont definiálták az elnevezést, és az aggregátum három leggyakoribb típusát. Mindezt az *IFLA Aggregátum Munkacsoport Zárójelentésében* tették közzé. **Némethi-Takács Margit:** „Aggregátum és típusai az IFLA Könyvtári referenciamodelljében” című tanulmányában célul tűzte ki megfogalmazni, hogy mi is az aggregátum, hogy az FRBR megjelenésétől kezdve milyen változásokon ment keresztül, és hogyan modellezték az IFLA Könyvtári referenciamodelljében. A szerző végül bemutatja az aggregátum típusokat példákkal szemléltetve.

2022. január 8-án nyílt meg a *Damjanich János Múzeum* kiállítóhelyén, a *Szolnoki Galériában* az „Illusztrációra fel! Válogatás a Budapesti Illusztrációs Fesztivál 2021 alkotásaiból” című időszak kiállítás, mely a tavaly ősszel Budapesten második alkalommal megrendezett illusztrációs fesztivál első vidéki állomása volt mintegy 70 művet felvonultatva.

Képiró Ágnes – Dobos-Bodonyi Orsolya: „Illusztrációra fel! – Illusztráció- és olvasásnépszerűsítés” című írása a II. Budapesti Illusztrációs Fesztivál első vidéki vándorkiállításának apropóján született meg. A Damjanich János Múzeum kiállítóhelyén, a Szolnoki Galériában az Illusztrációra fel! Válogatás a II. Budapesti Illusztrációs Fesztivál 2021 alkotásaiból 2022. január 8. – február 6. között rendezték meg egy több mint 70 művet bemutató időszak kiállítást. Szövegük első egységében az illusztráció mint alkalmazott művészeti műfaj sajátosságait és napjainkban betöltött szerepét járják körül, különös tekintettel az illusztrált könyv olvasásnépszerűsítő és verbalitást fejlesztő funkciójára. A Budapesti Illusztrációs Fesztivál vállaltan a minőségi illusztráció népszerűsítésére törekszik, mind a kiadók, mind a könyvfogyasztó szülők, pedagógusok – gyerekek és felnőttek számára. A Billufeszt törekvéseinek és a tárlat jellemzőinek bemutatását követően a szerzők részletezik azokat a participációs módszereket, amelyek alkalmazásával intézményeket, egyéneket és csoportokat vont be a kiállítás nyitvatartása alatt a Damjanich János Múzeum az illusztráció műfajának, az olvasás és a képekkel való mesélés népszerűsítése céljából. Mindezt erősítették a kiállítóterben kialakított edukációs sarok játékos-történetmesélő eszközei, valamint a minden korosztály számára kézbe vehető, minőségi kikapcsolódást nyújtó – a kiállított művekkel – illusztrált kiadványok.

Beszámoló

Minősített könyvtár lett a *Vachott Sándor Városi Könyvtár*, Gyöngyös „Megőrizve megújulni” címmel **Szeke-resné Sennyey Mária** készített beszámolót.

Továbbá Istváné

TÁJÉKOZTATÁS

A változó nemzetközi trendeket követve a TMT online megjelenése 2022. második félévétől megváltozik.

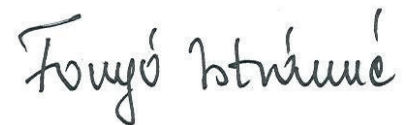
A cikkeket és beszámolókat folyamatosan közzé tesszük a folyóirat elektronikus felületén, az Onlinefirst menüpont alatt. Így azok az elfogadásuk után gyorsan elérhetővé válnak a TMT honlapján.

Az onlinefirst-ként megjelent írásokat negyedévente rendezzük lapszámokba. A következő lapszám várhatóan szeptemberben jelenik meg.

A TMT szerkesztőség címén várjuk a módosítással kapcsolatos visszajelzéseiket, észrevételeiket.

Az eddigi jó együttműködés alapján, bízva abban, hogy ez a módosítás elnyeri szerzőink és olvasóink tetszését, továbbra is várjuk írásaikat!

Budapest, 2022. június 17.

Aggregátum és típusai az IFLA könyvtári referenciamodelljében

Némethi-Takács Margit

A katalogizáláselmélet történetében az aggregátum viszonylag új terminológia. Az 1998-ban megjelent FRBR-ben kezdték el használni először ezt a kifejezést a bibliográfiával összefüggésben, bár ekkor még nem sikerült pontos és hatékony meghatározást kidolgozni az aggregátumra. Azóta viszont definiálták az aggregátumot, és az aggregátum három leggyakoribb típusát. Mindezt az IFLA Aggregátum Munkacsoport Zárójelentésében tették közzé. Ezeket a meghatározásokat vette át az IFLA LRM, kiegészítve az LRM-R25 (következő által aggregált) kapcsolattal és az időszaki kiadványok modellezésével, melyek mint aggregátum lettek meghatározva. Mivel az aggregátumok a katalógusrekordok lényeges és viszonylag sokszor előforduló típusai, ezért e tanulmányban célom megnézni, hogy mi is az az aggregátum, hogy az FRBR megjelenésétől kezdve milyen változásokon ment keresztül, és hogy hogyan modellezték az IFLA könyvtári referenciamodelljében. Végül pedig bemutatom az aggregátumtípusokat példákkal szemléltetve.

Tárgyszavak: bibliográfia, katalogizálás, szabályzat

Bevezetés

Nemzetközi viszonylatban az aggregátum kifejezés alig 25 éves múltra tekint vissza. Ekkor jelent meg az FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records = Bibliográfiai tételek funkcionális követelményei), ahol először használták a bibliográfiával összefüggésben. Magyarországon viszont csak az LRM (IFLA Library Reference Model = IFLA Könyvtári Referenciamodell) megjelenésével kezdte el használni a szakma az aggregátum kifejezést, párhuzamosan a forrásgyűjtemény kifejezéssel. Az aggregátum nem más, mint olyan megjelenési forma, amely több különböző kifejezési formát foglal magában. Mint bibliográfiai terminológia nem régen van használatban, az ide tartozó dokumentumtípusok viszont már régóta jelen vannak a katalógusokban. Tulajdonképpen az összetett dokumentumok egy újfajta csoportosításáról van akkor szó, amikor aggregátumtípusokról beszélünk. Elmondható az is, hogy az aggregátumok fontos és viszonylag gyakori típusok a katalógusokban. Ezt támasztja alá az a becslés, amely szerint az OCLC WorldCat adat-

bázisban található bibliográfiai rekordok mintegy 12 százaléka aggregátum. [1] Mindezekből kifolyólag fontosnak tartottam megnézni, hogy mit is takar az aggregátum kifejezés, hogy az FRBR megjelenésétől kezdve milyen változásokon ment keresztül, milyen aggregátumtípusokat határoztak meg egészen addig, hogy hogyan modellezték az IFLA könyvtári referenciamodelljében.

Fogalmi meghatározás

A katalogizáláselmélet történetében az aggregátum viszonylag új terminológia. A kifejezést bibliográfiai kontextusban először az 1998-ban megjelent FRBR angol nyelvű kiadásában használták – a zárójelentés magyar nyelvű fordításában ekkor még nem jelent meg –, addig még nem sikerült pontos és hatékony meghatározást kidolgozni az aggregátumra. A modell alkalmazásában az aggregátum úgy működik, mint egységes egész entitás. Logikailag megközelítve ez azt jelenti, hogy „*a mű mint entitás pl. egyedi művek összessége lehet, amelyeket a szerkesztő vagy az összeállító rendezett antológi-*

ába, egyedi monográfiák csoportját gyűjtötte sorozatba a kiadó, vagy magánjellegű iratok gyűjteményét rendezte egyetlen fondba a levéltár. Ugyanezen az alapon a mű mint entitás egy terjedelmesebb mű különálló, szellemileg vagy művészileg egyedi része lehet, mint amilyen egy jelentés fejezete, egy térkép szelvénye, egy folyóiratcikk stb.” [2] Akár nagyobb egészek, akár részek szintjén az entitások ugyanazokkal a kifejezésekkel vannak meghatározva, ugyanolyan jellegzetességeik vannak, és ugyanúgy vannak egymással összekapcsolva, mint az egész egység szintjén.

A 2005-ben megrendezett FRBR Workshopon többek között az aggregátumok kérdésével is foglalkoztak, olyannyira, hogy az első ülészakot az aggregátumoknak szentelték. [3] A workshopon világossá vált, hogy a fogalmi modell alkalmazása során az aggregátumokkal kapcsolatban felmerülő nehézségek és következtelenségek akadályozzák az FRBR megvalósítását. A téma további feltárásának szándékával az IFLA FRBR felülvizsgálati csoportja úgy döntött, hogy létrehozza az Aggregátumok Munkacsoportját (Working Group on Aggregates). [4] A munkacsoport 2011-ben adta közre a zárójelentését, melyben vizsgálta az aggregátumokat és azok kezelését. Konkrét példákat vizsgálva a következőképpen határozták meg az aggregátumok fogalmát: megjelenési forma, amely több különböző kifejezési formát foglal magában. Megállapították, hogy az aggregátumoknak számos különböző típusa létezik, de a leggyakoribbak a következők: 1. kifejezési formák összevont gyűjteménye; 2. bővülésből eredő aggregátumok; 3. párhuzamos kifejezési formák aggregátumai. [5]

1. Aggregátum kifejezési formák gyűjteményeiből: *„A gyűjtemények több, egymástól függetlenül létrehozott kifejezési formák halmazai, amelyeket együtt, egyetlen megjelenési formában jelenítenek meg”.* [6]
2. Bővülésből eredő aggregátumok: *„A bővülésből eredő aggregátumok annyiban különböznek a gyűjteményektől, hogy jellemzően egyetlen önálló műből állnak, amelyet egy vagy több alárendelt mű egészít ki. Ilyen forrásgyűjtemény keletkezik akkor, ha egy kifejezési formához kiegészítő anyagot mellékelnek, amely nem szerves része az eredeti műnek, és nem változtatja meg jelentős mértékben az eredeti kifejezési formát”.* [6]

3. Párhuzamos kifejezési formák aggregátumai: *„A megjelenési formák egyszerre több, párhuzamos kifejezési formát is magukban foglalhatnak. Az ilyen típusú aggregátumok általános formája, amikor egyetlen megjelenési forma a mű kifejezési formáját több nyelven tartalmazza.”* [6]

O'Neill, Žumner és Mixer megjelent tanulmányában a munkacsoport által elért eredményeket erősítették meg azáltal, hogy az OCLC WorldCat adatbázisból vett bibliográfiai rekordokat elemezték. A rekordok elemzéséből azt kapták, hogy az aggregátumok 73 százaléka gyűjtemény, 26 százaléka kiegészítés, 1 százaléka pedig párhuzam. Ez azt jelentette, hogy a vizsgálat eredményeképpen létrejött aggregátumtípusok megfeleltek a zárójelentés három azonosított típusának. Azt is megfigyelték, hogy az aggregátumok három típusa nem zárja ki egymást, hiszen a gyűjtemények jelentős része kiegészítés. [7]

Aggregálás mint kapcsolat

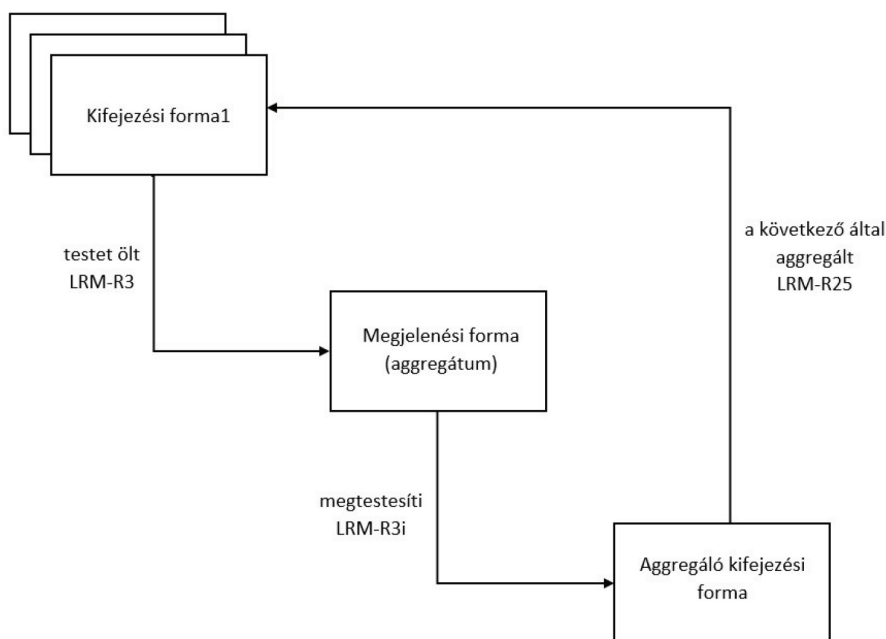
Mielőtt a modellezésre rátérnénk, nézzük meg, hogy mit is jelent az aggregálás mint kapcsolat. Az IFLA Könyvtári Referenciamodelljében nemcsak az aggregátumot határozták meg pontosabban, hanem mint kapcsolat is megjelent a modellben: LRM-R25: következő által aggregált. Az LRM-R25 kifejezési formák közötti kapcsolatra lett meghatározva, amely azt jelzi, hogy egy mű egy bizonyos kifejezési formáját tervszerűen választották ki egy aggregáló kifejezési forma számára. Tulajdonképpen ez egy kapcsolati útvonal lerövidítése (1. ábra):

KIFEJEZÉSI FORMA1 testet öltött ebben:
MEGJELENÉSI FORMA (aggregátum)

+

MEGJELENÉSI FORMA (aggregátum) megtestesíti
ezt: (aggregáló) KIFEJEZÉSI FORMA [10]

Egy aggregáló kifejezési forma más művek számos egyedi kifejezési formájából válogat, hogy együttesen testet ölthessenek egy aggregátum megjelenési formában. Az aggregáló kifejezési forma tekintetében azok a kifejezési formák, amelyeket kiválasztottak egy aggregátum megjelenési formában történő együttes megjelenésre, nem válnak összetevőkké, továbbá az e kifejezési formák között fennálló kapcsolat nem velejáró jellem-

1. ábra LRM-R25 (a következő által aggregált) kapcsolat

vonása a műveknek, amelyeket ezek a kifejezési formák megvalósítanak. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a műveknek – amelyek az előbb említett kifejezési formákban valósulnak meg – más kifejezési formáira ezek a jellemvonások nem vonatkoznak. [10]

Például: *George Bernard Shaw* „Ember és felsőbbrendű ember” című művének magyar nyelvű szövege a következő által aggregált: az a gyűjteményes kifejezési forma, amelyik előállította a „XX. századi angol drámák” című aggregátum megjelenési formáját *Ungvári Tamás* válogatásával. De példaként lehet megemlíteni *A világirodalom klasszikusai* című sorozatot, ami egy aggregáló kifejezési forma. Ez a sorozat aggregálta az *Aranyásók Alaszkában* magyar nyelvű szövegét.

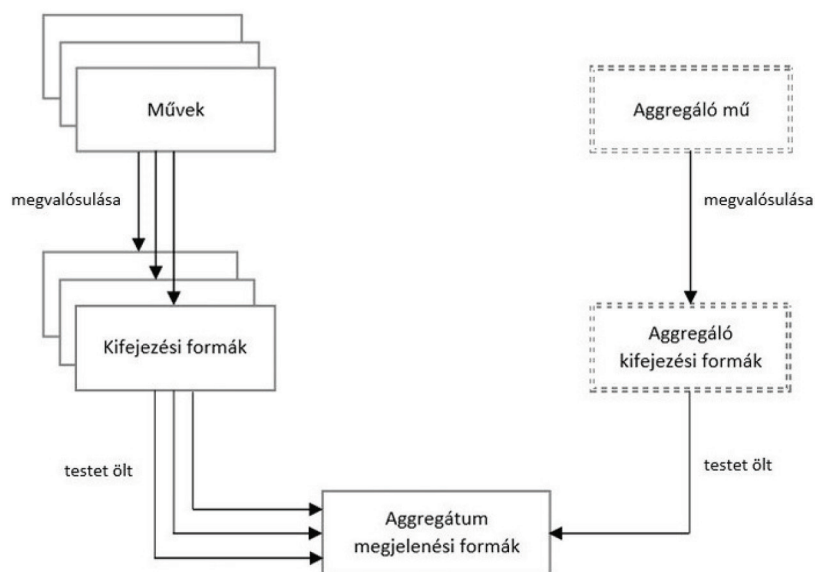
Az aggregálás a kifejezési forma szintjén történik, mivel csak kifejezési formákat lehet egyesíteni (vagy aggregálni). A kifejezési formák egyesítésének folyamatában az összegyűjtő egy aggregáló művet hoz létre. Ez az aggregálási folyamat maga is szellemi vagy művészi hozzájárulás, és mint ilyen, megfelel a mű kritériumainak. Ez a hozzájárulás lehet viszonylag csekély erőfeszítés – két regény kiadása egy kötetben –, vagy lehet lényeges erőfeszítés, aminek eredményeként a forrásgyűjtemény (aggregátum) lényegesen több lesz, mint a részeinek összege (például egy antológia). Bármely aggregátumtípusról is legyen szó, az aggregáló mű lényege a kiválasztás és az elrendezés jellegzetessége. [11]

Aggregátumok modellezése

A forrásgyűjtemények (aggregátumok) modellezése egyszerűnek és egyértelműnek mondható. Az aggregátum több kifejezési formát magában foglaló megjelenési formaként került modellezésre (2. ábra). A műveket és a kifejezési formákat egyformán kezeli, függetlenül attól, hogy milyen a kiadvány formája, vagy hogy milyen fizikai megjelenési formában ölt testet. Egy kifejezési forma megjelenhet egymagában, vagy beépülhet egy megjelenési formába más kifejezési formákkal együtt. [12]

Az aggregátumok általános modellje alapján elmondható, hogy egy új entitás jön létre aggregált megjelenési formaként, amiben 'n' darab kifejezési forma ölt testet. E kifejezési formák bármelyike egyenként is megtestesülhet egy nem aggregátum megjelenési formában. Továbbá látható az is, hogy minden aggregált megjelenési forma az aggregáló mű egy kifejezési formáját foglalja magában. Ezt a kifejezési formát nevezzük aggregáló kifejezési formának.

Az aggregátumokhoz sorolhatjuk az időszaki kiadványokat is, bár a többi forrásgyűjteményhez képest ezek sokkal összetettebbek. Az időszaki kiadványok modellezése nem könnyű feladat, és mivel ennek a tanulmánynak az időszaki kiadványok tárgyalása és modellezése nem célja, ezért ennek a modellnek a bemutatása itt elmarad.

2. ábra Az aggregátumok általános modellje
Forrás: IFLA LRM

LRM aggregátumok

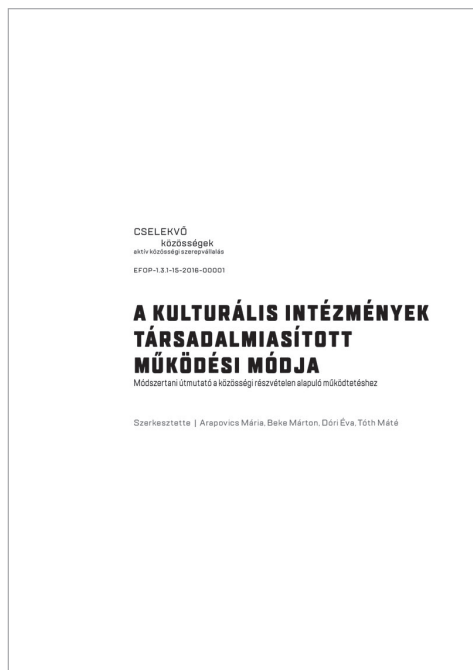
Az aggregátumok modelljéből is kiolvashatjuk az aggregátum fogalmát: az aggregátum egymástól függetlenül létrehozott kifejezési formákat magában foglaló megjelenési forma. Az aggregátumoknak három típusát különböztetjük meg: 1. kifejezési formák összevont gyűjteménye; 2. bővülésből eredő aggregátumok; 3. párhuzamos kifejezési formák aggregátumai. [13] Bár korábban ezeket az aggregátumtípusokat már néhány mondattal meghatároztam, most bővebben, egy-egy példával illusztrálva ismertetem.

Kifejezési formák gyűjteményeiből létrejött forrásgyűjtemény megjelenési formájának létrehozása során az összegyűjtő kiválasztja és elrendezi az egyes kifejezési formákat, azaz létrehozza az aggregátumot. Az ilyen típusú forrásgyűjtemények meghatározó sajátossága, hogy az egyedi művek típusukat és/vagy műfajukat tekintve hasonlóak, például egy bizonyos szerző elbeszéléseinek gyűjteménye, egy bizonyos művész dalai, antológia a költészet műfajában. Ebbe a típusba tartoznak a válogatások, antológiák, monografikus sorozatok, időszaki lapok számai és a források más hasonló csoportjai, de a példák közé sorolhatók a folyóiratszámokat (cikkek forrásgyűjteményeit), az elbeszélés-köteteket (több novella egyetlen kötetben kiadva), az önálló fejezetekből álló könyveket, CD-n megjelent összeállításokat (egyedi dalok aggregátumait), és különféle összegyűjtött/válogatott műveket. [14]

Jó példa erre az aggregátumtípusra *A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja* c. mű. (3. ábra) A mű olyan fejezetekből áll, amelyeknek a témája közös, viszont a fejezeteket különböző szerzők írták. *Arapovics Mária, Beke Márton, Dóri Éva* és *Tóth Máté* végezte a szerkesztői munkákat, ők „ragasztották” össze a tartalmazott műveket, de minden egyes fejezet önálló műnek számít.

Tartalom (4. ábra)

1. fejezet: **Bevezető** (Beke Márton – Arapovics Mária – Dóri Éva)
2. fejezet: **Miért jó a társadalmiasított módon való működtetés...** (Beke Márton – Arapovics Mária – Dóri Éva)
3. fejezet: **A kulturális intézmények közösségi részvételi működésének (társadalmiasított működési mód) modellje** (Arapovics Mária)
4. fejezet: **A társadalmiasítás lehetőségei a közösségi művelődés szakterületen** (Beke Márton – Dóri Éva – Brachinger Tamás – Hajnal Edit – Szalai Tünde – Berényi Zoltán – Fodor Tamás – Bordás István – Monostori Éva)
5. fejezet: **A közösségi részvételi működés, a társadalmiasítás lehetőségei a muzeális intézményekben** (Arapovics Mária – Berényi Marianna – Havasi Bálint – Hegedűsné Majnár Márta – Szu Annamária – Valachi Katalin)
6. fejezet: **A közösségi részvétel folyamata a könyvtárakban** (Eszenyiné Borbély Mária)

3. ábra A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja, Forrás [utolsó elérés: 2022. 05. 25.]

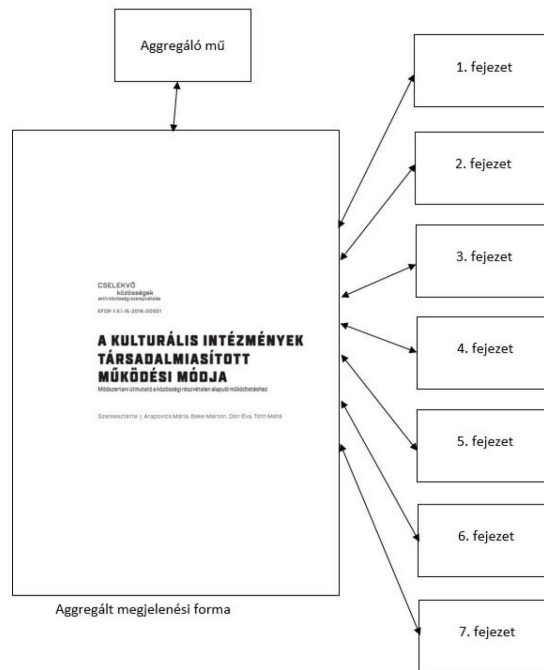
– Pumerscheinné Bedekovity Zóra – Oros Sándor – Tóth Máté)

7. fejezet: **Változás folyamata** (Czimbalmos Béla – Rátkai-Füzesi Adrienn – Málek Andrea – Arapovics Mária – Beke Márton – Dóri Éva)

Felhasznált irodalom

Ábrajegyzék

A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja c. könyvben a hét fejezet különálló mű, amelyeknek megvan a saját kifejezési formájuk. E kifejezési formák egyesítésekor a szerkesztők (aggregálók) létrehozták az aggregáló művet, amely A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja címet kapta. A szerkesztők által végzett összesítő munka jelentős erőfeszítésnek mondható, amely a szerkesztők szellemi hozzájárulását képviseli, és mint ilyen, külön bibliográfiai azonosítást igényel. Ez az összesítő munka magában foglalja az olyan szellemi erőfeszítést, mint a tárgyalandó témák azonosítása, a szerzők felkérése, a kéziratok szerkesztése, a bevezető megírása és egyéb kapcsolódó anyagok összeállítása. Bár a szerkesztők maguk is részt vettek egy-egy fejezet elkészítésében, maga az összesítő munka mégis különálló munkának minősül.

4. ábra A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja c. aggregátum modellje

A bővülésből eredő forrásgyűjtemények általában egyetlen önálló műből állnak, amelyet egy vagy több alárendelt mű egészít ki. Ilyen forrásgyűjtemény jön létre akkor, ha egy kifejezési formához kiegészítő anyagot mellékelnek, amely nem szerves része az eredeti műnek, és nem változtatja meg jelentős mértékben az eredeti kifejezési formát. Kiegészítő anyag lehet az előszó, bevezető, illusztráció, jegyzetek stb. A kiegészítő anyag jelentőségének megítélése szerint önálló bibliográfiai leírás is készülhet róluk. [14]

Vegyük például *Fedor Ágnes* művének 2004-es hasonmás kiadását, mely *Különös karnevál* címet kapta! Fedor Ágnes *Különös karnevál* c. műve eredetileg 1947-ben jelent meg a Magyar Téka kiadásában. A mű Fedor Ágnes legismertebb regénye, ami önéletrajzi ihletésű. Egy fiatal újságíró életéről és szerelméről szól. (5. ábra)

Ennek a könyvnek 2004-ben a Szántó Kovács János Területi Múzeum közreadásában megjelent egy hasonmás kiadása, ami kibővült *Faludy György* előszavával és *Bárdos Zsuzsa* utószavával. Ez a két kiegészítés különálló műnek tekinthető, amelyeknek saját kifejezési formájuk van. A Szántó Kovács János Területi Múzeum a közreadáson túl feltehetően szerkesztőként hozzájárult ahhoz, hogy az említett kifejezési formákból egy aggregáló mű

jöjjön létre. Ennek értelmében ez az aggregáló mű négy kifejezési forma gyűjteménye: 1. magának a regénynek a kifejezési formája, 2. az előszó kifejezési formája, 3. az utószó kifejezési formája, 4. az aggregáló mű kifejezési formája. Azonban sem az előszó, sem az utószó nem olyan jelentős, hogy önálló bibliográfiai leírást érdemeljen. (6. ábra)

Párhuzamos kifejezési formák aggregátumai: A megjelenési formák egyszerre több, párhuzamos kifejezési formát is magukban foglalhatnak. Tipikus példája ennek az, amikor egyetlen megjelenési forma több nyelven tartalmazza a mű kifejezési formáját. A ilyen párhuzamos kifejezési formákkal találkozhatunk a weben is, ahol a felhasználók a nekik megfelelő nyelv kiválasztása szerint kapnak hozzáférést ugyanahhoz az oldalhoz. De példa lehet erre az is, amikor egy szöveget eredeti nyelven jelentetnek meg a fordításával együtt, vagy kiadnak egy mozgóképet tartalmazó DVD-t, amin a film nyelve és a felirat nyelve kiválasztható. [14]

A következő képen látható könyv egyetlen fizikai egységből áll, amelyben ugyanannak a műnek, *Shakespeare* „*A midsummer night's dream*” c. művének két kifejezési formája szerepel. (7. ábra)

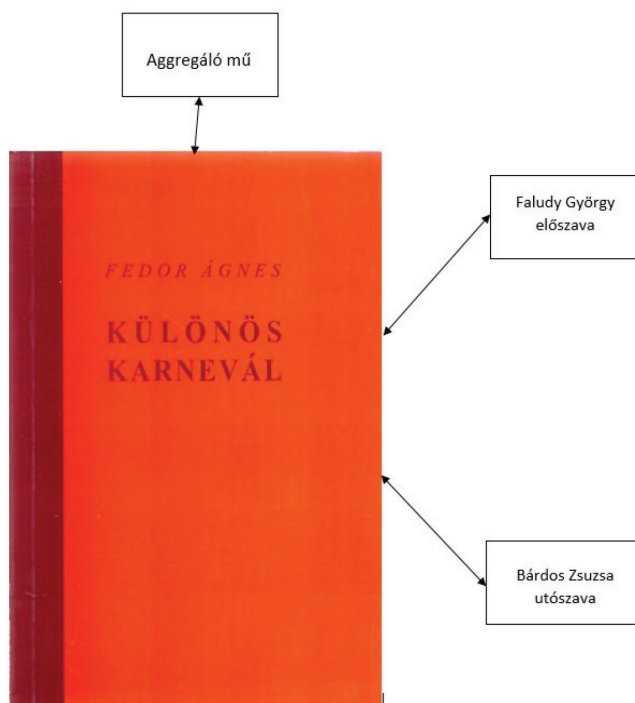
A könyvben tehát ugyanannak a műnek két kifejezési formája található. Az egyik a mű magyar nyelvű kifejezési formája, a másik pedig a mű angol nyelvű kifejezési formája. Mind a magyar nyelvű, mind az angol nyelvű kifejezési formának léteznek más-más megjelenési formái is, sőt más nyelveken is megjelent már a mű. Ebben a példában tehát két kifejezési forma (magyar nyelvű kifejezési forma és angol nyelvű kifejezési forma) egyazon mű megjelenési formájában ölt testet. (8. ábra)

Összefoglalás

Az előzőket összefoglalva elmondhatjuk, hogy az aggregátum kettő vagy több forrás egy egységként történő közzététele. Ez lehet például több tudományos tanulmányt egybefoglaló könyv, illusztrációval vagy egyéb kiegészítő résszel bővített mű, továbbá lehet egy mű kettő vagy több nyelven létező kifejezési formáinak gyűjteménye, de ide soroljuk a monografikus sorozatokat. Jelen cikk ismertette az aggregátum definícióját, az LRM-R25 (következő által aggregált) kapcsolatot és az aggregátumtípusokat egy-egy példával illusztrálva, mindezt az IFLA könyvtári referenciamodelljére támaszkodva.

5. ábra Különös karnevál
Forrás: Libri [utolsó elérés: 2022. 05. 25.]

Aggregált megjelenési forma
6. ábra Különös karnevál c. aggregátum modellje

Irodalom és hivatkozások

- [1] Ghiringhelli, L. *Aggregates. Definition and modelization*, JLIS.It, 11(1), p. 164–174, 2020. <https://doi.org/10.4403/jlis.it-12579>
- [2] IFLA Bibliográfiai Tételek Funkcionális Követelményei Munkacsoportja; jóváhagyta az IFLA Katalógizáló Szekciójának Állandó Bizottsága *A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei: zárójelentés*, Berke Barnabásné (ford.), Országos Széchényi Könyvtár, p. 36, 2006. <http://www.ifla.org/files/cataloguing/frbr/frbr-hu.pdf> (Utolsó elérés: 2022. 05. 25.)
- [3] O'Neill, E., Žumer, M., Mixer, J. *FRBR aggregates: their types and frequency in library collections*, Library Resources & Technical Services, 59(3), 2015. <https://journals.ala.org/index.php/lrts/article/view/5753/7201> (Utolsó elérés: 2022. 05. 25.)
- [4] Lásd [1] hivatkozást!
- [5] IFLA Working Group of Aggregates *Final report of the Working Group of Aggregates*, 2011. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/cataloguing/frbragg/AggregatesFinalReport.pdf> (Utolsó elérés: 2022. 05. 25.)
- [6] Riva, P., Le Boeuf, P., Žumer, M. *IFLA könyvtári referenciamodell. A bibliográfiai információk elméleti modellje*, OSZK, Budapest, 2018. https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr-irm/ifla-irm-august-2017_rev201712-hu.pdf (Utolsó elérés: 2022. 05. 25.)
- [7] Lásd [1] hivatkozást, p. 168.!
- [8] Lásd [1] hivatkozást, p. 172.!
- [9] Lásd [6] hivatkozás, p. 91.!
- [10] Lásd [6] hivatkozás, p. 73.!
- [11] Lásd [6] hivatkozás, p. 90.!
- [12] Lásd [6] hivatkozás, p. 91.!
- [13] Lásd [5] hivatkozást!
- [14] Lásd [6] hivatkozás, p. 90.!

Beérkezett: 2022. május 26.

Némethi-Takács Margit

Debreceni Egyetem Könyvtár- és Információtudományi Tanszék

E-mail: takacs.margit@arts.unideb.hu

Illusztrációra fel! – Illusztráció- és olvasásnépszerűsítés

A II. Budapesti Illusztrációs Fesztivál kiállítása Szolnokon

Képiró Ágnes, Dobos-Bodonyi Orsolya

Írásunk a II. Budapesti Illusztrációs Fesztivál első vidéki vándorkiállításának apropóján született meg. A Damjanich János Múzeum kiállítóhelyén, a Szolnoki Galériában az Illusztrációra fel! Válogatás a Budapesti Illusztrációs Fesztivál 2021 alkotásaiból 2022. január 8. – február 6. között rendezték meg egy több mint 70 művet bemutató időszaki kiállítást. Szövegünk első egységében az illusztráció mint alkalmazott művészeti műfaj sajátosságait és napjainkban betöltött szerepét járjuk körül, különös tekintettel az illusztrált könyv olvasásnépszerűsítő és verbalitást fejlesztő funkciójára. A Budapesti Illusztrációs Fesztivál vállaltan a minőségi illusztráció népszerűsítésére törekszik, mind a kiadók, mind a könyvfogyasztó szülők, pedagógusok – gyerekek és felnőttek számára. A Billufeszt törekvéseinek és a tárlat jellemzőinek bemutatását követően részletezzük azokat a participációs módszereket, amelyek alkalmazásával intézményeket, egyéneket és csoportokat vont be a kiállítás nyitvatartása alatt a Damjanich János Múzeum az illusztráció műfajának, az olvasás és a képekkel való mesélés népszerűsítése céljából. Mindezt erősítették a kiállítóterben kialakított edukációs sarok játékos-történetmesélős eszközei, valamint a minden korosztály számára kézbe vehető, minőségi kikapcsolódást nyújtó – a kiállított művekkel – illusztrált kiadványok.

Tárgyszavak: illusztráció, kiállítás, olvasás

2022. január 8-án nyílt meg a Damjanich János Múzeum kiállítóhelyén, a Szolnoki Galériában az *Illusztrációra fel! Válogatás a Budapesti Illusztrációs Fesztivál'* 2021 alkotásaiból című időszaki kiállítás, mely a tavaly ősszel Budapesten második alkalommal megrendezett illusztrációs fesztivál első vidéki állomása volt mintegy 70 művet felvonultatva. A Szolnoki Galéria kétszintes, de alapvetően egylégtérű impozáns belső kialakítása kiválóan idomul a grafikai kiállításokhoz, mivel a műfaj látványbeli érvényesülését mind a tér architektúrája, mind az ornamentikája támogatja. A tárlaton felnőtt és gyermekirodalmi, valamint tudományos illusztrációkat, illetve szöveg nélküli képeskönyveket (silentbook) ismerhettek meg a látogatók. A mintegy egy hónapon át, február 6-ig megtekinthető tárlat fennálló néhány hete alatt minden kor-

osztály számára próbált kísérőprogramot kínálni a múzeum: tárlatvezetések, múzeumpedagógiai foglalkozások, bábszínház, kerekasztal-beszélgetés és egy rajzpályázat is az illusztráció műfaját, a történetalkotás és a könyvek fontosságát kívánta népszerűsíteni. Írásunk célja az illusztráció jelenkori sajátosságain és műfaján belül elhelyezni a kiállítást, valamint bemutatni annak olvasás- és illusztrációnépszerűsítő kísérő rendezvényeit.

Az illusztráció mint alkalmazott művészeti műfaj sajátosságai napjainkban

A könyvillusztráció napjainkban az alkalmazott művészetek leginnovatívabb ága, az igényes illusztráció nemcsak az olvasott szövegnek, hanem a művészet közvetítésének is esszenciális eszköze. Tetten érhető a folyóiratoktól az oktatásig az élet minden területén. 2019-ben a Budapesti Illusztrációs Fesztivál azzal a céllal jött létre, hogy népszerűsítse

1 Továbbiakban Billufeszt és BIF rövidítésekkel is.

a műfajt, bemutatkozási platformot adjon a tehetséges könyvillusztrátoroknak, összekösse őket a kiadókkal, megmutassa a legfrissebb tendenciákat a szülőknél és a pedagógusoknak egyaránt.

Magyarországon az 1960-as évek óta számos grafikai biennálé szerveződik: Miskolcon a sokszorosított grafikai, Békéscsabán a tervezőgrafikai, Salgótarjánban az egyedi grafika és Egerben az akvarell, de az illusztrációnak soha nem volt állandó helye ezeken a seregszemléken. A kétezres évek óta egy új felfutása tapasztalható az illusztrációnak nemzetközileg és Magyarországon is. Ez a hiány indította meg a Billufeszt létrehozóiban a törekvést, hogy nyilvános platformon tegyék elérhetővé a friss, kvalitásos illusztrációs műveket. A seregszemle nemcsak a már megjelent illusztrált köteteknek, hanem azoknak a fiataloknak is teret ad, akiknek még nincs publikált illusztrált kiadványuk, ugyanakkor a kiadók számára a kiállított műveik által láthatóvá válhatnak. A Budapesti Illusztrációs Fesztivál egyik fő funkciója a kiadók tájékoztatásának a segítése, hiszen azok mindig keresik a fiatal tehetségeket és a szakmai utánpótlásnak kedvez az elmúlt években növekvő edukációs tendencia: hazánkban is egyre több művészeti egyetemen oktatnak illusztrációt – akár önálló képzésen belül.² A tárlat másik fontos célkitűzése a pedagógusoknak és a szülőknél eligazodást adni arról, hogy mi a jó illusztráció, illetve mit tartónak egy szakmailag rangos grémium. A negyedik cél és egyben esszenciális misszió a fiatal képzőművészeknek kedvet csinálni az illusztrációhoz, megmutatni annak trendi és sokszínű aspektusait.

A szervezők számára az egyik első kihívás az volt, hogy milyen formában mutassák az illusztrációt, mely alaptermészeténél fogva a könyvekben „lakik”, írott szöveghez kötődik. Egy könyvből azonban nehéz kiállítótérbe adaptálni az alapvetően kis méretben publikált grafikákat. A nemzetközi szcénában két olyan alappélda is létezik, melyek bemutatásra érdemes módon reprezentálják a műfajt: így a Bolognai Nemzetközi Gyerekkönyvvásár³, ami

elsősorban könyveket mutat be. A másik a kétévente megrendezésre kerülő pozsonyi BIB⁴, ahol kifejezetten grafikai művészeti alkotásokként, a szövegtől különállóan mutatják be a pályaműveket. A BIF inkább ez utóbbit követte, azzal a célkitűzéssel, hogy megmutassák, hogy az illusztráció mint önálló képalkotás is értelmezhető akkor is, ha a szöveget nem ismerjük. Jóllehet, hazánkban tradicionálisan szövegközpontú illusztrált köteteket jelentetnek meg a kiadók, s ez a tendencia a gyermekkönyvekre is érvényes: kis méretben, a nemzetközi gyakorlathoz képest visszafogottan illusztrálva, kevés helyet kapnak a képek. Noha a képek a verbalitást fejlesztik és a szöveg befogadásának könnyítését szolgálják. Téves berögződés az, hogy a sok képpel illusztrált könyv elveszi a fókusz az olvasásról. Aki rosszul olvas, az tölt indokolatlanul sok időt az illusztrációk befogadásával.

Napjaink illusztrációit bár stíluspluralizmus jellemzi, a kvalitásos alkotásokon állandó képi minőségek jelennek meg. A jó illusztráció egyik fontos ismérve, hogy narratív, ami nem feltétlenül a szöveget mondja vissza, hanem hozzátesz a szöveghez. Narratív, tehát szöveghez kötött. A BIF kiírásának egyetlen kitétele, hogy a pályaművek szövegekhez kapcsolódjanak. Az elmúlt évtizedekben az absztrakció és a konceptualizmus háttérbe szorította az elbeszélő képet a képzőművészet terén, az alkalmazott művészetek területén pedig a fotó szorította ki a harmincas évek végétől az illusztrációt. Ez a tendencia napjainkra a képi fordulatnak köszönhetően újabb változáson esett át, hiszen mindenki rendelkezik már fotográfia készítésére alkalmas eszközzel: a fényképezés olcsó és populáris lett, de az illusztrációt nem tudja akárki megcsinálni. Minden évtizednek volt valamilyen vezető alkalmazott grafikai irányzata: a '90-es években a tervezőgrafika, a 2000-es évek első felében a belsőépítészet, utána a webes grafika következett, de vele parallel felívelésnek indult az illusztráció – mely napjainkra az alkalmazott művészetek között a leginnovatívabb ágazattá vált, tőlünk nyugatabbra és keletebbre is, de Magyarországon még köztes állapot van. Bár hazánkban a külföldi trendekhez képest napjaink

2 Önálló szakként létezik a KREA Design Iskolában, hangsúlyt kap a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, a Budapesti Metropolitan Egyetem és a Magyar Képzőművészeti Egyetem képzésein.

3 A Bolognai Gyerekkönyv- és Illusztrációs Vásár a világ legrégebbi és legnagyobb gyermekirodalom seregszemléje, melynek szakmai fókuszában már huzamos ideje az illusztráció áll.

4 A Pozsonyi Illusztrációs Biennálé (BIB) 1967 óta kerül megrendezésre, mely Kelet-Közép-Európa legfontosabb illusztrációs rendezvénye.

alacsony küszöbös és gyors információs hozzáférése ellenére is van egy megkésetttség, berögződés az illusztráció műfaját összemosis a gyerekeknek szánt könyvek képeivel. Ugyanakkor az is tény, hogy a 2000-es évek elejének marginális hazai gyermekirodalmát az ezredforduló után olyan új kiadók színrelépése lendítette fel, melyek megmutatták, hogy a gyermekirodalom a könyvkiadásnak az az ágazata, mely a könyves piacot tudja működtetni: ugyanis a kiadott művek 3/4-e ifjúsági és gyermekirodalom, 1/4-e felnőtteknek szánt kiadvány, így tartja el gyakorlatilag a gyermekirodalom a piacot. Ebből is fakad a kortárs illusztráció relevanciája.

Kárpáti Tibor: The Anne Times / Vol. 07/ The Affairs For Kids, The Affairs, 2021.

A kép forrása: Második Budapesti Illusztrációs Fesztivál Katalógus 2021. Szerk. Herbszt László, Révész Emese. Budapest, 2021. ISBN 978-615-6252-04-3. 135.

Külföldön viszont az, hogy egy konferencia arcu-lata vagy egy magazin címlapja minőségi grafikai illusztráció, teljesen bevett dolog. Magyarországon csak a 168 óra nyomtatott lapszámainak borítóján figyelhető meg ez az igény, melynek a *The New Yorker* teremtette meg évtizedekkel ezelőtt a hagyományát. A lap illusztrátorai között gyakran találkozhatunk magyar illusztrátorokkal, így a groteszk és szögletes figuráiról ismert *Kárpáti Tibor* alkotásaival, akinek könyvillusztrációi is ismertek a nemzetközi gyermekkönyv kiállításokon. A tavaly megrendezett 2. Billufeszt *non fiction* kategóriájának fődíját elnyert *Kovács Lehel* autodidaktaként indult, s ma szinte csak külföldre dolgozik. Az erdélyi születésű, ma Budapesten élő grafikus egyedi hangvételű illusztrációiból ironia és humor árad. Munkái az elmúlt években olyan nemzetközi magazinok hasábjain jelentek meg, mint a *The New York Times*, a *The Economist* vagy a *Los Angeles Times*. A szolnoki kiállításon is bemutatkozott Kárpáti Tibor és Kovács Lehel pályája szintén igazolja, hogy az illusztratori szakma az a hivatás, ami igen

Kovács Lehel: The New Review - The Observer melléklete, 2020.

A kép forrása: Második Budapesti Illusztrációs Fesztivál Katalógus 2021. Szerk. Herbszt László, Révész Emese. Budapest, 2021. ISBN 978-615-6252-04-3. 141.

korán nemzetközi lehetőségeket nyithat meg. Rajtuk kívül a tárlaton szerepelt illusztrátorok közül is többen jelen vannak a nemzetközi szcénában.

Elsősorban klasszikus értelemben vett illusztrációk alkották az *Illusztrációra fel!* című tárlat gerincét, azaz olyan művek, amelyek konkrét szöveg tartalomhoz kapcsolódnak. A szervezők sem a technikát, sem a méretet nem kötötték meg, mivel a kiállítóterben a közönség már digitális nyomtatott formájában, kinagyítva látta az alkotásokat. A tárlat három kategória válogatott pályaműveit mutatta be: így felnőtt és gyermekirodalmi illusztrációkat, tudományos illusztrációkat és szöveg nélküli képeskönyveket (böngészők, lapozók, silent bookok). A kiállítók között éppúgy jelen volt a hazai illusztráció ezredfordulón indult „nagy generációja”, mint a frissen pályára lépő fiatalok.⁵

Az Illusztrációra fel! tárlat információs szerepköre

A múzeumok alapvető kultúráközvetítő szerepe, amely magában foglalja többek között a kulturális javak meghatározott anyagának gyűjtését, megőrzését és kiállításokon történő bemutatását⁶, több évtizede kiegészül egy szolgáltató, szórakoztató szereppel is. Egyre inkább teret hódít a tartalomformálás igénye a látogatók részéről, akik a korábbi csupán tartalomfogyasztó, a statikus kiállításokat megtekintő szerep helyett aktív résztvevői kívánnak lenni egy-egy kiállításnak. Erre szemléltető példával szolgál a Santa Cruz Museum of Art and History volt igazgatójának, *Nina Simon*nak a *The Participatory Museum* című könyve.⁷ Simon alapvető igényként fogalmazta meg azt a magyarul részvételi múzeumnak nevezett jelenséget, amely lehetővé teszi, hogy a látogatók alkothassanak, gondolataikat közvetítsenek, s kapcsolódni tudjanak egymással és egymáshoz. Az *Illusztrációra fel!* című kiállítás remek lehetőséget biztosított a szervezők számára, hogy minél több eszközzel felhívják a látogatók

figyelmét az alkotás, valamint az olvasás fontosságára. Ezt a törekvést erősítette a múzeum együttműködése a szolnoki *Verseghy Ferenc Könyvtárral*, valamint a *Csimota Kiadóval*.

A Szolnoki Galéria földszintjén kaptak helyet a felnőtt irodalmi, a tudományos illusztrációk és a szöveg nélküli képeskönyvek kategória pályaművei. Az emeleten gyermekkönyv-illusztrációkat tekinthettek meg a látogatók, ahol egy edukációs sarkot is kialakított *Barláné Kulánda Krisztina*, a Damjanich János Múzeum múzeumpedagógusa. A múzeumpedagógiai sarkot nem csupán a csoportos, de az egyéni látogatók is bármikor kipróbálhatták. Papírszínház, bábjáték, mese- és ifjúsági könyvek, illetve rajzolás lehetőség is rendelkezésre állt az alkotni, szórakozni vágyók számára. A Verseghy Ferenc Könyvtárnak köszönhetően számos olyan gyermek-, valamint ifjúsági könyv helyet kapott a múzeumpedagógiai sarokban, melyek a kiállításban megtekinthető illusztrációkat tartalmazták. A látogatók ezáltal kézbe vehették a könyveket, s lehetőségük nyílt elolvasni a történeteket, meséket. Továbbá a Csimota Kiadó néhány papírszínházát is használhatták az érdeklődők.

Nem egy esetben előfordult, hogy a gyerekek bábelőadást tartottak a családtagoknak, valamint a papírszínház történetét mutatták be egymásnak. A gyermekillusztráció szekcióban kiállított illusztrációk kuriózuma volt egy olyan papírszínház, melynek elkészültét egy ismert magyar műalkotás, *Berény Róbert* „Alvó nő rókával” című, 1920-as évek második felében készült festménye ihlette. Az inspirációként szolgáló eredeti művön Berény Róbert második felesége, *Breuer Eta* gordonkaművész nő látható, akit Berény valamennyi képén lehunytt szemmel örökített meg. Hazánk egyik leginnovatívabb kiadója, a Csimota Könyvkiadó képzőművészeti tematikájú papírszínházai egy-egy műalkotás mesészerű születési körülményeit mesélik el, azzal a szándékkal, hogy közelebb hozzák a gyerekekhez a magasművészetet. A 2020-ban megjelent „Alvó nő rókával” az első olyan kiadvány, amelynek fókuszában egy magyar festő műve áll. Az illusztrátor, *Maros Krisztina* a képekhez tartozó szöveg szerzője is egyben. A kiállítás egyik fontos kísérőprogramja volt a *Rajzolj, fess, alkoss szabadon!* című rajzpályázat, amelyre közel 350 pályamunka érkezett be kevesebb, mint egy hónap alatt. A felhívás az óvo-

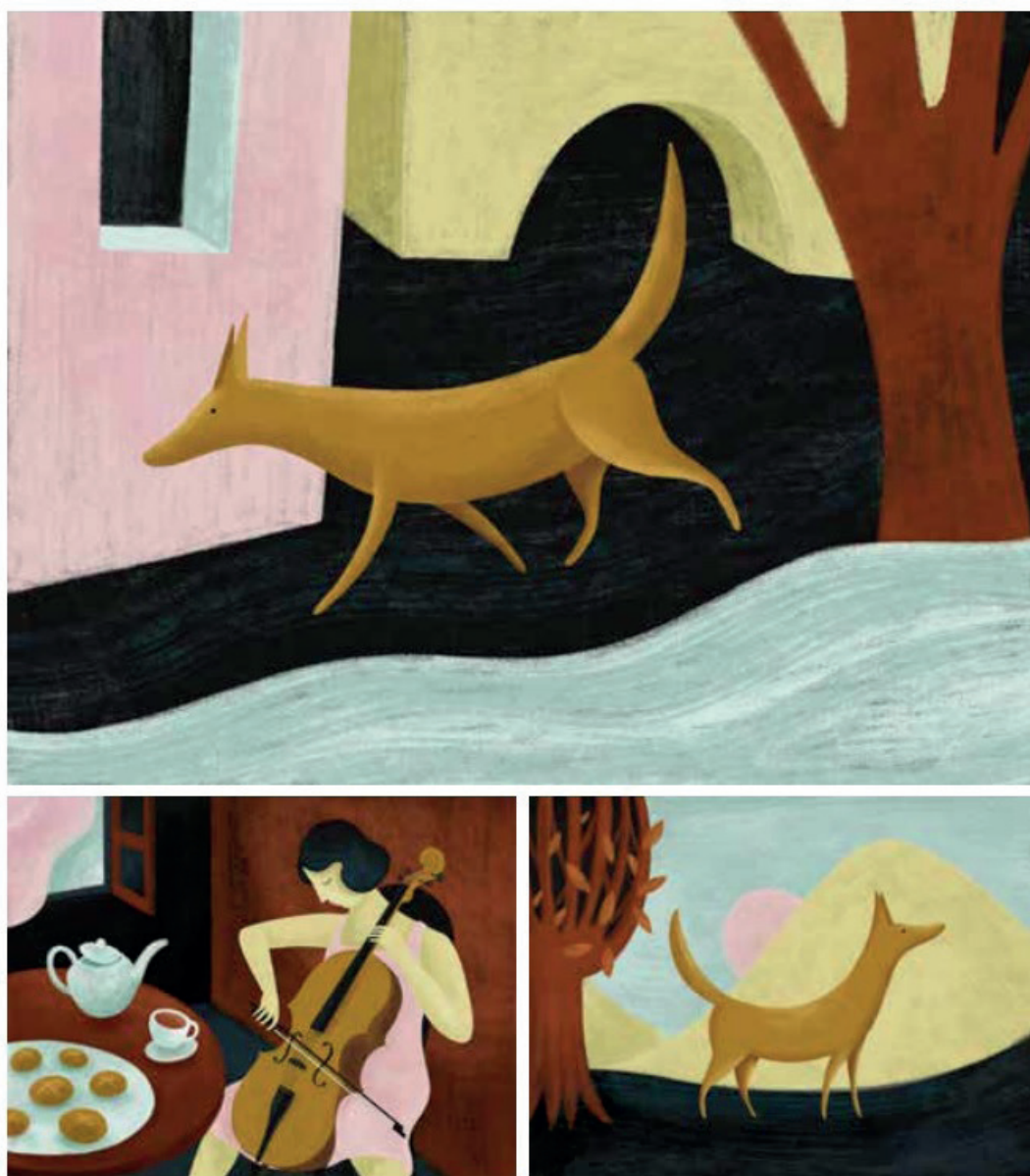
5 Második Budapesti Illusztrációs Fesztivál Katalógus 2021. Szerk. Herbszt László, Révész Emese. Budapest, 2021. 5.

6 Továbbá lásd: 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és közművelődésről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700140.tv> (utolsó elérés: 2022.04.10.)

7 Bővebben lásd: <http://www.participatorymuseum.org/read/> (utolsó elérés: 2022.04.10.)

dásokat, az általános iskolásokat és a középiskolásokat is megszólította, akik az alábbi három kategóriában küldhették be alkotásaikat: *Érzések; Ha nagy leszek; A világ, ahogy én látom*. Igényes, igen mély gondolatokat bemutató munkák születtek, amelyek többek között a Covid hatásaira, a bezártság érzésére, illetve az ember és a természet kapcsolatára reflektáltak. A pályamunkákat a kiállítás kurátorai, Révész Emese és Herbszt László, valamint a kiállítást szervező intézmény részéről Barláné Kulánda Krisztina múzeumpedagógus és Képiró Ágnes művészet-

történész bírálta el. Minden kategóriában, s azon belül korosztályi bontásban kerültek ki a díjazottak, akik egy programnap keretében vehették át megérdemelt jutalmukat. A programnap részét képezték továbbá kézműves foglalkozások, papírszínház-előadás, kreatív gyerekfoglalkozások, kuratori tárlatvezetés és egy kerekasztal-beszélgetés. Az alkotásokat január 29-től egészen a kiállítás végéig a Billufeszt anyaga mellett tekinthették meg a látogatók a Szolnoki Galériában, ezáltal a diákok munkái szerves részévé váltak a tárlatnak.

Maros Krisztina: Alvó nő rókával, 2020.

A kép forrása: Második Budapesti Illusztrációs Fesztivál Katalógus 2021. Szerk. Herbszt László, Révész Emese. Budapest, 2021. ISBN 978-615-6252-04-3. 191.

Csoportos múzeumpedagógiai foglalkozáson óvodás, alsó tagozatos és hatodik osztályos gyerekek vettek részt. Korosztályuknak megfelelően ismerkedtek meg a kiállítás anyagával. A játékos feladatok a történetbeszélés fontosságára, a kreativitás és a kézügyesség fejlesztésére, valamint a kiállításban való tájékozódás elősegítésére helyezték a hangsúlyt. Példának okáért a színek szerepe minden foglalkozáson szóba került, egy asszociációs játék segítségével lehetett a színekhez kötődő érzéseket, benyomásokat felfejtenie a gyerekeknek. Továbbá a *Furagura* nevű fejlesztő játék⁸ során mindenki kiválasztott egy formát, amelyet lerajzolt. A gyerekek ezután a sok egyéni formából egy történetet kreáltak, s azt mesélték el. A csoportos foglalkozásokon kívül sor került még a Verseyhy Ferenc Könyvtár *Minerva bábcsoportjának* zenés előadására, amelyen egy óvodás és egy általános iskolás csoport vett részt. A „Holle anyó” című darab elnyerte a gyerekek tetszését, akik a programon kívül a tárlatot is felfedezték.

Mind a szervezett csoportos foglalkozások, mind pedig a nyilvános tárlatvezetések és a programnap, különösképpen a kerekasztal-beszélgetés hangsúlyozta az olvasás, a könyvek, valamint a kreatív képzés fontosságát, amelyekre már egészen kicsi kortól érdemes felhívni a gyerekek figy-

8 A *Furagura* egy készség- és kreatívfejlesztő csoportos játék, amely során a résztvevők nonfiguratív alakzatokat rajzolnak, s a képzeletükre van bízva, hogy azokba mit látnak bele. A játékot 4 éves kortól egészen 99 éves korig ajánlják. A *Furagura* célja a rajzolás és a kreatív történetmesélés általi szórakoztatás.

mét. A kiállítás zárónapja a *Kérdezd a szakembert!* mottó jegyében telt, amikor az érdeklődők a teljes nyitvatartás alatt kötetlen formában, a Damjanich János Múzeum művészettörténetésével szabad diskurzusban ismerkedhettek meg a hazai illusztrátorok munkásságával és az illusztráció műfajával.

Összességében elmondható, hogy az *Illusztrációra fel! Válogatás a Budapesti Illusztrációs Fesztivál 2021* alkotásaiból című időszak kiállítás nagyon sok egyéni, valamint csoportos látogatót vonzott. Számos esetben érkezett a látogatók részéről pozitív visszajelzés, a kiállításban szereplő illusztrációkat mind tartalmi, mind esztétikai értékeik miatt dicsérték. A tárlat négy hete alatt egyértelműen látszott az igény a látogatók, különösen a fiatal korosztály részéről az alkotási vágyra, az aktív, tartalomformáló szerepvállalásra, amely kiváltképp megmutatkozott a múzeumpedagógiai sarok népszerűségében. A felnőtt látogatók részéről gyakran fogalmazódott meg az a pozitív felismerés, hogy az illusztráció nem csupán gyerekeknek szóló műfaj, hanem abszolút képes megszólítani minden korosztályt. A felnőtt és gyermekirodalom illusztrációi, a tudományos illusztrációk és a szöveg nélküli képeskönyvek a visszajelzések alapján felkeltették a látogatók érdeklődését, s azt is örömmel fogadták, hogy egy-egy könyvet a kezükbe vehettek és az illusztrációk segítségével megelevenedtek ismert vagy új történetek számukra. Talán sikerült a kedvet meghozni sokak számára az olvasáshoz is, legalábbis egy kislány vendégkönyvbe írt bejegyzése bizakodásra adhat okot: „*Nagyon tetszett, soha nem felejttem el. Megkaptam a kedvet az olvasásra!*”.

Válogatás a kiállítás képeiből

Irodalom

Herbszt, L., Révész, E., (szerk) *Második Budapesti Illusztrációs Fesztivál Katalógus*, Budapest, 2021. ISBN 978-615-6252-04-3

Révész, E. *Mentés másként. Könyvillusztráció tegnapról mára*, Tempevölgy könyvek 39. Balatonfüred, 2020. ISBN 978-963-9990-83-8

Simon, N. *The Participatory Museum*, Museum 2.0, Santa Cruz, CA, USA, 2010. ISBN 0615346502, 9780615346502

Varga, E. *Az illusztráció a teóriában, a kritikában, az oktatásban*, L'Harmattan, Budapest, 2012. ISBN 978-963-236-505-3

Beérkezett: 2022. április 29.

Képiró Ágnes

Damjanich János Múzeum
művészettörténész-muzeológus
E-mail: kepiroagnes@djm.hu

Dobos-Bodonyi Orsolya

Damjanich János Múzeum
kulturális menedzser
E-mail: bodonyiorsolya@gmail.com

„Megőrizve megújulni”

Minősített könyvtár lett a Vachott Sándor Városi Könyvtár

Könyvtárunk helye, szerepe

A Vachott Sándor Városi Könyvtár 2020-ban ünnepelte fennállásának 70. évfordulóját. Több költözés után 1998. szeptember 25-én nyitotta meg kapuit méltó helyen és méltó örökséggel – a Herman Lipót magángyűjteménnyel gazdagodva – a Fő tér 10. szám alatti Grassalkovich-palota 1. és 2. emeletén. Messziről is jól látható a Fő téren elhelyezkedő impozáns épület, szemben a polgármesteri hivattal. Szépen beleillik környezetébe, hasonló barokk stílusú épületek között található. Mozgássérültek, babakocsival közlekedők a könyvtárba lifttel tudnak feljönni, ami így számukra is megközelíthető.

A könyvtár terei tágasak, világosak. Nagyrészt új könyvvállványokkal, bútorokkal találkozik a látogató. Az első emeleten a bejárattal szemben kapott helyet az információs és kölcsönző pult, innen nyílik a gyermekkönyvtár. Ezen a szinten található a folyóirat-olvasó és a szépirodalmi részleg. Itt rendezzük időszaki kiállításainkat is. A második emelet csendesebb, nyugodtabb részében kapott helyet a zenei és a helytörténeti gyűjtemény, itt vannak az ismeretterjesztő, és kézikönyvek, az olvasói számítógépek, helyet adva a tanulásnak, kutatásnak. Itt található még a két nagy értékű muzeális gyűjtemény (a Herman Lipót Hagyaték, és a Huszár Lajos Éremtár) kiállítóhelyéül szolgáló galéria és kisgaléria, ezek berendezése mobilizálható, így kisebb-nagyobb közösségi rendezvényeink színteréül is szolgálhatnak. A könyvtár terei tiszták, barátságosak.

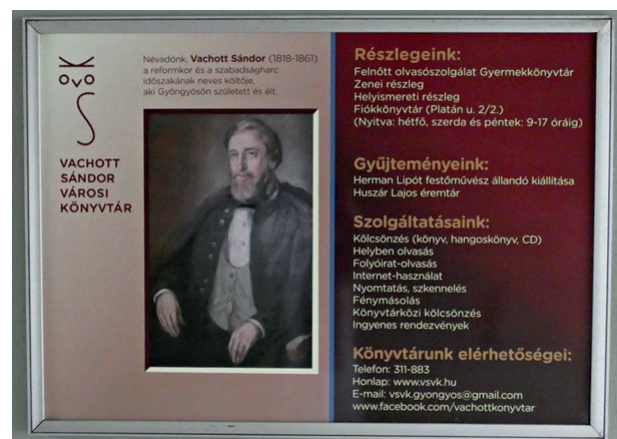
A déli városrészt látja el a fiókkönyvtár, egyfajta kulturális bázis szerepét is betöltve, hiszen a lakótelepen nincs más művelődési intézmény. Itt több klub működik, fiatal szülők körében népszerű a havi rendszerességgel megtartott Babaolvasó, mely a pandémia idején a közeli játszótéren került megrendezésre. 2021 őszén indult két új kör, a Gombolyító, ahol a kézimunkázó hölgyek gyűlnek össze, és az Egységklub, itt az egészséges életmóddal, táplálkozással, mentális egészséggel foglalkoznak a résztvevők, időnként meghívott előadókkal.

A könyvtár hétköznap 9-től 18 óráig, szombaton 9-től 13 óráig tart nyitva, fiókkönyvtárunk heti három napon 9-től 17 óráig látogatható. Csütörtökönként látogatói szünnapot tartunk.

Dokumentumállományunk 100 000 kötetes, rendelkezünk egy gazdag helyismereti gyűjteménnyel, zenei részleggel, régi könyv gyűjteménnyel. A kölcsönzés mellett több szolgáltatásunkat is igénybe veszük: internethasználat, irodai eszközeink használata, bőséges újság- és folyóirat-választék, népszerű a weboldalunkon keresztül otthonról is elérhető katalógusunk, és az előjegyzési lehetőség.

A könyvtár épülete a Fő téren

Tájékoztató tábla a bejáratnál

A szépirodalmi részleg

A felhasználói igények változásával párhuzamosan alakítjuk a könyvtár szolgáltatási rendszerét és folyamatosan fejlesztjük a technikai feltételeket. Tapasztalataink szerint az *olvasás nem megy ki a divatból*, viszont míg régebben elsősorban az ismeretszerzés, tanulás eszköze volt a könyv, ma inkább a kapcsolódásnál van nagyobb szerepe. Könyvbeszerzési politikánkat tehát úgy alakítottuk ki, hogy igyekszünk a legfrissebb, közkedvelt könyveket gyorsan, a helyi könyvesboltból beszerezni, olvasóink konkrét kéréseit is teljesítve.

Minden hónapban új képzőművészeti kiállítás megnyitására kerül sor, elsősorban a helyi és környékbeli alkotók munkáiból. Városi galéria híján ugyanis itt van lehetőség időszaki kiállítások megrendezésére a városban, de még fontosabb, hogy az alkotások megtekintése lényegében a könyvtárba járással megvalósul minden korosztály számára. Így szinte akarva-akaratlan nagyon sok látogató befogadóvá lesz, megszeretve a képzőművészet különböző ágait, vagy akár maga is alkotóvá válik.

A könyvtár az éremtárral, és a Herman Lipót gyűjteménnyel együtt múzeumi feladatokat is ellát.

Múzeumi gyűjtemények

A könyvtárban működő **Kiállítóhely és Muzeális Gyűjtemény** összefogja Gyöngyös város két, adományozás révén birtokába került gyűjteményét, a Huszár Lajos Éremtárat és Herman Lipót festőművész hagyatékát. Az épületben elhelyezett gyűjtemények jól kiegészítik egymást. A Vachott Sándor Városi Könyvtár Magyarország legfontosabb Herman Lipót anyagával rendelkezik. A festő özvegye 1980-ban ajándékozta Gyöngyös városának a férje hagyatékát képező 98 festményt, 100 grafikát, valamint Herman Lipót személyes tárgyait és dokumentumait. A festmények és néhány személyes

Herman Lipót festmények és éremtári kiállítás

tárgy 1998 óta láthatók mai elrendezésükben, lehetőség szerint igyekszünk minél többet a nagyközönség számára meg is mutatni.

A **Huszár Lajos Éremtár az ország legjelentősebb numizmatikai kiállítása**, 2007-ben vált magángyűjteményből közgyűjteménnyé. Különlegessége, hogy anyaga felöleli a magyar államiség teljes történetét. Megismertet nemcsak a magyar uralkodók, illetve a magyar állam által kibocsátott hivatalos pénzekkel, de bepillantást ad az erdélyi fejedelmek pénzverésébe is. 15 külön tárlóban mutatja be a kiállítás a történelmi emlékérmeket. Különösen szép kollekciónal rendelkezik a gyűjtemény a magyar királyok és királynék koronázási érmeiből, valamint a török elleni felszabadító háborúk korának emlékérmekből. Az Éremtár hivatalosan meghatározott gyűjtőköri feladata, hogy a magyar pénzérmeket és a magyar vonatkozású emlékérmeket is, különösen a gyöngyösi, Heves megyei vonatkozású emlékérmeket, plaketteket, kitüntetések gyűjtse a továbbiakban.

Alapítvány létrehozása

A könyvtárhoz kapcsolódva jött létre „AZ OLVASÓKÉRT” Alapítvány. Célja a kulturális örökség megőrzése, az olvasás népszerűsítése, a kulturált szabadidő eltöltése és az ismeretterjesztés egy korszerű könyvtári környezetben. Az alapítvány 2016-tól folyamatosan nyújt be pályázatokat, forráshiány esetén támogatni tudja a rendezvényeket, a könyvtár által kiadott könyvek megjelenését, és mindezek által szolgálja olvasóink érdeklődésének kielégítését.

Vachott Kör

A város és környéke költőiből, íróiból a könyvtárban 2018-ban alakult a Vachott Kör, irodalombarát és alkotó közösségünk, melynek tagjai segítők-

ként is részt vesznek a könyvtár rendezvényein, de önálló programokat is szerveznek, új érdeklődők bevonásával. Több rendezvényünk szervezésében partnerünk a Gyöngyös Város Barátainak Köre, a helyi Lira könyvesbolt. Csoportosan állandó kiállításainkat, és gyermekkönyvtári programjainkat látogatják leginkább.

Dolgozók

A szervezet úgy lett kialakítva, hogy minden részterület működtetése szükség esetén szakszerűen helyettesíthető legyen. A központi könyvtárban két emeleten zajlanak a szolgáltatások, amelyek – figyelembe véve a szabadpolcos rendszert és a nagy értékű muzeális gyűjteményeket – vagyoni védelmi és megfelelő tájékoztatási követelményeket írnak elő. Alapelv és gyakorlat az is, hogy minden dolgozó – innovatív módon, szükség esetén – más feladatok is elvégezzen.

Ma már a könyvtárak alapvető feladatai közé tartozik a pályázatok gondozása, marketing-kommunikáció, rendezvényszervezés, kép- és filmarchiválás a rendezvényekről, reklámfilmek, plakátok készítése, szociális médiák gondozása, helytörténeti kutatások publikálása, kiscsoportok, közösségek működtetése, kiadványok megjelentetése, minőségpolitikai tevékenység.

A munkatársi gárda az elmúlt 7 évben szinte kicserélődött, a régi dolgozók pótlásáról úgy kellett gondoskodni, hogy a klasszikus könyvtári tevékenységeken túl (dokumentumbeszerzés, feldolgozás, tájékoztatás, könyvtári órák tartása stb.) egyéb feladatok megvalósítására is alkalmas legyen az új munkatárs. Ilyenek például a grafikai tervezés, a kép- és filmrögzítés és -archiválás, marketing tevékenység, rendezvényszervezés, képzőművészeti és numizmatikai ismeretek, kisközösségek működtetése stb.

Az új munkaerő kiválasztása egyre nehezebb, szakmai elvárásainkat, küldetésünket, feladatainkat szem előtt tartva alakítjuk ki elképzelésünket, ezzel szemben áll az alacsony anyagi és társadalmi megbecsültség és a kedvezőtlen munkaidő-beosztás. 2021-ben megalkottuk a munkatársak tudástérképét, amely tartalmazza a dolgozó végzettségét, szakképzettségét az általa elvégzett tanfolyamok alapján, valamint a digitális kompetenciák szintjét. A DISC-teszt és a Belbin-féle csapatagtypus-kérdőív segítségével megállapítottuk a személyiségtypusokat. Az egyéni erősségek, hobbik figyelembevételével a rendezvények szervezésénél, a szerteágazó munkában jó szolgálatot tesz, így a kompetenciák figyelembevételével létrejön a minőségi munkaszervezés. A dolgozók elnevezték magukat a munkájukra jellemző tulajdonságaik alapján.

Megbízható könyvajánló	
végzettségek:	informatikus könyvtáros, angol nyelvtudás, coaching,
jártasságok, gyakorlatok:	újonnan megjelenő könyvek figyelemmel kísérése, dokumentum beszerzés, nyelvkönyvek átfogó ismerete, ajánlás minden nyelvvizsgatípushoz, könyvtári dokumentum állomány ismerete, olvasói igényeknek megfelelő könyvajánlás, pontosság, gyorsaság, jó kommunikációs készség
digitális kompetenciák:	IKER 1 szint
DISC teszt	szabálykövető
csapatag – típus	csapatjátékos, vállalatépítő
érdeklődés, hobbi	könyvfotózás, saját könyvajánló instagram oldal működtetése

Barátságos, precíz kapcsolattartó	
végzettségek:	matematika-könyvtár szakos általános iskolai tanár, GDPR tanfolyam
jártasságok, gyakorlatok:	levelezési rendszer kezelése, tájékoztatás, értesítések, tájékoztatók megfogalmazása, matematikai statisztikai területek, kommunikáció, természettudományos, vallási területen való jártasság, klasszikus irodalom, magyar történelem ismerete, komolyzenei tájékozottság
digitális kompetenciák:	IKER 2 szint
DISC teszt	kitartó
csapatag – típus	megvalósító
érdeklődés, hobbi	éneklés, gitározás, sütés

Sokoldalú könyvtáros	
végzettségek:	könyvtáros, informatikus, művelődésszervező, angol nyelv középfok ECDL, B kategóriás jogosítvány
jártasságok, gyakorlatok:	új könyvekben széleskörű tájékozottság olvasószolgálat, tájékoztatás, marketing, plakátszerkesztés, videó szerkesztés, vágás, fotózás, filmfelvétel, rendezvények, kézműveskedés
digitális kompetenciák:	IKER 3 szint
DISC teszt	befolyásoló
csapattag – típus	csapatjátékos, serkentő
érdeklődés, hobbi	Fotózás, biciklizés, számítógépes játékok, olvasás

10. Folyton nyüzsgő ötletgazda	
végzettségek:	könyvtár-pedagógia szakos általános iskolai tanár, közművelődési szakember, népi játszóházvezető, DJP mentor, A könyvtárosok szerepe a tanulást támogató könyvtári szolgáltatások megvalósításában c. akkreditált blended képzés, média műveltségről szülőknél program előadó,
jártasságok, gyakorlatok:	szervezés, reklám-marketing, ötletek, gyermekfoglalkozások vezetése, kézműves tevékenység, kiállítás rendezés, pályázatírás, civil ügyintézési gyakorlat, plakát-kiadvány tervezés-szerkesztés
digitális kompetenciák:	IKER 2 szint
DISC teszt	domináns
csapattag – típus	vállalatépítő
érdeklődés, hobbi	képzőművészet, helytörténet, szépirodalom, olvasás, utazás

Részlet a dolgozói tudástérképből

Dolgozóink képzése folyamatos, hogy lépést tarthassunk a szakma fejlődésével, megfelelhessünk az új elvárásoknak. A képzések kiválasztásánál figyelembe vesszük a munkakört és az egyéni irányultságot, érdeklődést is. Sajnálatos módon a képzési terveinket a szerény anyagi lehetőségekhez is igazítani kell. Az utóbbi években a Könyvtári Intézet ingyenes, támogatott képzései, a DJP-képzések, az Én könyvtáram, a megyei könyvtár Diskurzus programjai keretében számos tanfolyami lehetőséget tudtak kihasználni dolgozóink.

Fejlesztési irányok

Új stratégiánkban 4 fejlesztési irányt foglalmazunk meg, ezekbe szinte minden tevékenységünk, rendezvényünk besorolható, némelyik több helyre is.

Hasznos könyvtár: ide sorolhatók a hagyományos könyvtári szolgáltatások: kölcsönzés, helyben olvasás, információszolgáltatás, kutatás, foglalkozások, könyvtári bemutató órák stb.:

- Hétvégi **Fabrika:** Szombati program, melyre családok, apukák is jönnek. A Gyermekkönyvtár részéről nagy előkészületet igényel a kézműves alapanyagok előkészítése, hogy egyszerűen elkészíthető legyen a gyerekek számára.

- **Országos Könyvtári Napok** (október első hetében van, sok rendezvénnyel, kedvezmény-nyel).
- Digitális írástudatlanság felszámolása, mentorálás keretében **Okos nagyfi képzések** vannak a központi és a fiókkönyvtárban is, havi rendszerességgel. Célja a digitális fejlődés, segítségnyújtás, elsősorban az időseknek. Egyéni mentorálások is vannak. Mindkét könyvtárunk DJP-pont.

4 fejlesztési irány

- **Klubfoglalkozások, kicsoportjaink:** Egészségklub, Babaolvasó, Gombolyító klub működik a fiókkönyvtárban. A központi könyvtárban működő Kamasz olvasóklub célja az olvasásnépszerűsítés és a hiteles önkifejezés, hogy a kamaszok fedezzék fel újra a könyvtár előnyeit.

Értékkörző könyvtár: helyi értékeink gyűjtése, megőrzése és megmutatása:

- **Muzeális gyűjtemények** működtetése.
- **Időszaki kiállítások.**
- **Könyvszerkesztés, kiadás:** A könyvtár mint könyvkiadó már 8 könyvet és 5 Éremtári füzetet jelentetett meg. Gyöngyöshöz kapcsolódó helytörténeti, irodalmi vonatkozású művek jelentek meg, legutóbb a *Berze Nagy János* pályakezdő munkássága. 2020-ban jelent meg Hét évtized című könyv – először jelent meg könyvtártörténeti munka intézményünk-ről, a jelenlegi és a régi dolgozók közös szerkesztésében.
- **Könyvbemutatók,** kiemelten a helyi szerzők könyveinek bemutatása.
- **Író-olvasó találkozók** (különösen a zenések népszerűek).
- **Helyi históriák** előadásorozat.
- **Vachott irodalmi- és alkotókör.**
- **Helytörténeti vetélkedő:** minden évben más várostörténeti témakörben versenyeznek az általános- és a középiskolás fiatalok.
- **Mesemondó verseny:** évente rendezzük meg, óvodásoknak és iskolásoknak.

Zöldülő könyvtár: Célunk, hogy „Zöld könyvtár” legyünk.

- **Életmód előadások.**
- Családi vetélkedő.
- **Öko-polc** - környezetvédelmi szakirodalom.
- **Zöld rendezvények** - környezettudatosságot formáló rendezvények.
- Egészségnap, **egészséges életmód,** prevenció, előadások a Covid témakörében.
- **Környezetkímélő** megoldások a könyvtárban, energiatakarékosság.
- Együttműködés **környezetvédő csoportokkal,** klubokkal: Életfa Egyesület, Gyöngyösi Kosárszövetség, Környezettudatos anyák.

- **Fenntartható fejlődés** – szatyorkölcsönzés, elemgyűjtő pont, energiatakarékosság stb.

Innovatív könyvtár: új megoldások keresése és alkalmazása tevékenységünk minden területén

- **Szünidei foglalkoztatók, Könyvtár a játszóté-
reken:** játszótérekre, parkokba visszük a könyveket, zenés, mesés programokat, kézműves foglalkozásokat kicsiknek és még kisebbeknek. Természetesen lehetővé tesszük ilyenkor a beiratkozást is.
- **Babaolvasó** a Fiókkönyvtárban, havonta találkoznak. Pandémia idején ez is a játszótéren volt, ezzel kezdtük a Könyvtár a játszótérek programozását.
- **Vers tér,** melyet a Költészet napján évente rendezünk, verspályázattal, képzőművészeti és zenei pályázattal kiegészítve, egész napos, a várost megmozgató program.
- **Marketingtevékenység.**
- **Könyvtári Hírmondó.**
- **Időszaki kiállítások:** Helyi és környékbeli alkotók lehetőséget kapnak. Havonta változó, mindenki látja a fogadótérben.
- **Pályázatok:** Az utóbbi 20-25 évben az életünk elképzelhetetlen lenne pályázatok nélkül. Céljaink megvalósítását segítik, sok fejlesztés csak pályázat útján valósulhat meg. **Könyvtárként,**

Könyvtár a játszótérekben

A Vers tér népszerűsítése molinón

múzeumként is tudunk pályázni, és az alapítvány segítségével a **civil szférának kiírt pályázatokon** is részt tudunk venni.

- **Kitelepülések:** Kapcsolódva egyéb városi rendezvényekhez a könyvtár falain kívül mutatjuk meg magunkat, például: Városnap, Vachott-szalón, Múzeumi nap, Bori Mami Étterem GasztróArt fesztiválja

Marketing

Az utóbbi évek marketingtevékenysége indította el azt a folyamatot, amelynek segítségével egyre ismertebbek, népszerűbbek lettünk. A **fiatal, kreatív munkatársak** nagyon jó érzékkel próbálnak újabb és újabb módon szólni látogatóinkhoz, elsősorban a világhálón keresztül.

A Vachott Sándor Városi Könyvtár stratégiájának megfelelően mindig törekszik a megújulásra, így rendszeresen használja a **közösségi oldalakat**, folyamatosan frissítve Facebook és YouTube csatornáját. Az online tartalmak létrehozásában szinte minden munkatárs részt vesz, akár ötletekkel, akár a megvalósítással. Egy-egy akciót, eseményt, könyvajánlót fotókon, fotómontázsokon örökítenek meg a kollégák, a képeken a könyvtárosok és az enge-

délyt adó olvasóink szerepelnek, egyszerű közvetlenséggel (pl. Mikulás, könyvajándékozás napja, nőnap ajándék könyvjelzők). Ezek a képek, montázsok nagyon népszerűek a látogatóink körében.

A helyi televízióban, rádióban, elektronikus és nyomtatott helyi és megyei sajtóban eddig is kellő gyakorisággal jelen voltunk. A pandémiás időszakban különösen magas volt a médiamegjelenéseink száma, a városban jóformán mi voltunk az egyetlen (a körülményekhez alkalmazkodva) működő kulturális intézmény, így gyakrabban tudósítottak rólunk.

Facebook oldalunkon folyamatosan jelentkezőnk, **csak saját posztokat osztunk meg:** könyvajánlásokat, programokat, érdekességeket, olvasással, könyvtárral kapcsolatos humoros dolgokat. Népszerűsítjük Youtube csatornánk archív felvételeit, és helytörténeti gyűjteményünkől a régmúlt helyi sajtóból érdekes cikkeket tárunk követőink elé.

Időnként egy-egy programról élőben is jelentkezünk, rövid tudósításokkal.

A plakátkészítés, az arculati elemek alakítása

Több munkatársunk kreativitását bizonyítja, hogy **saját magunk készítjük** arculati elemeinkhez illeszkedő **logóinkat, plakátjainkat.**

A nagy gyöngyösi tűzvész 100. évfordulójára

Könyvtárunk névadója születésének évfordulójára

A városi könyvtár megalakulásának 70. évfordulójára

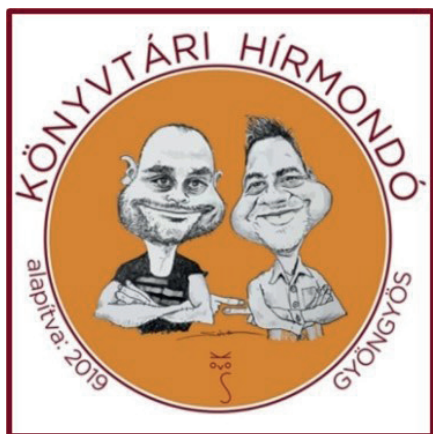

A fiókkönyvtár „cégtáblája”

A zenei részleg új logója

Saját készítésű logók

Könyvtári Hírmondó

Könyvtári Hírmondó – 2020-ban munkatársunké lett „Az év fiatal könyvtárosa” díj

2019 szeptemberében két munkatársunk elindította a Könyvtári Hírmondót. A videós formátummal több információt tudnak nyújtani az esemény iránt érdeklődőknek, valamint figyelemfelkeltő hatása sem elhanyagolható. Több fiatal tudnak megszólítani, mint a hagyományos eszközökkel (hirdetések, plakátok), és a szociális média eszköztárának köszönhetően egyből látni a visszacsatolásokat mind a megtekintések, mind a kommentek által.

A rendezvények ajánlása mellett interjúk, nyerevényjátékok, ismeretterjesztő adások, pályázatok is szerepelnek a repertoárban, de készítettek kisfilmet a könyvtári házirendről is pontokba szedve, amely nagy népszerűségnek örvend a világhálón.

A munkafolyamat több részből áll, először az ötletelés jön, amikor eldöntik, hogy az adott hónapban mely témákról legyen szó, illetve hány videót készítenek. Ezután következik a „kreatív rész”, amikor megírják a jeleneteket, és kitalálják a beállításokat. A könyvtár minden zegét-zugát használják a felvételekhez, amely néha meglepetéseket tud okozni a felvételek megtekintésekor, például a hang vagy a fények tekintetében – lévén egy fényképezőgép az összes technikai berendezésük –, de ezzel a „do it yourself” mentalitással talán szerethetőbb is a produkció. A legvégén jön a vágás, valamint a feliratozás és a zenék kiválasztása, majd jöhet a vegyes izgalommal teli örömteli pillanat: amikor remegő ujjal megosztják a nagyvilággal az elkészített anyagot. A legfontosabb számukra az olvasás népszerűsítése, a könyvek megszerettetése, miközben szórakoztatnak, és alkotnak valami maradandót is.

A BME segédkönyvtáros-képzés könyvtár-marketing **tantárgy tananyagába** beépítették a Könyvtári Hírmondót, 2020-ban pedig kollégánk lett „Az év fiatal könyvtárosa”.

Minősített könyvtár

Könyvtári munkánkban mindig is a minőségre törekedtünk, de a tudatos felkészülést 2018-ban kezdtük el. Az egri könyvtárosok helyben tartottak nekünk képzéseket, amelyen minden munkatársunk részt vett. Közben megalakult a Minőségirányítási Testület, négy csoporttal.

Nekiláttunk a szükséges dokumentumok elkészítésének, átvizsgálásának. Használói, partneri és dolgozói elégedettségméréseket végeztünk.

Az intézményi önértékelésnél a KMÉR alapján az egyes szempontokra adott pontjaink eleinte „megengedőek” voltak, később beláttuk, nem az a cél, hogy minél magasabb pontszámunk legyen, hanem, hogy felismerjük, hol is kell változtatnunk, fejlődünk.

2021 októberében értesültünk róla, hogy könyvtárunk elnyerte a Minősített Könyvtár címet. Nagy örömmel tölt el bennünket, hogy az évek óta tartó munkának meglett a gyümölcse.

Biztatunk minden könyvtárat, hogy nem lehetetlen, megéri, önmagunkat, munkatársainkat, munkánkat is jobban megismertük ebben a folyamatban, mindennapi tevékenységünkben, kommunikációinkban javulást hozott a minőségbiztosítási munka.

Köszönet jár elődeinknek, a régi könyvtárosoknak, akik ilyen könyvtárat hagytak ránk, hogy volt mire építenünk. Köszönet a jelenlegi munkatársaknak, akik kreatív új ötleteikkel és azok megvalósításával színesítik a hagyományos könyvtári tevékenységet. Köszönet a külső segítőknek, mentoroknak, akik többször lendítettek át minket a holtpontra, köszönet a szakmai és a helyi társintézményeknek, akikre mindig számíthatunk.

Büszkén őrizzük a díjat, de tudjuk, a cím kötelez is bennünket a színvonal fenntartására, ennek jegyében dolgozunk tovább.

További fejlődésünket is jelmondatunk szellemében képzeljük el: „Megőrizve megújulni”.

Linkek:

<https://brody.iif.hu/gyongyos/>

<https://www.facebook.com/vachottkonyvtar>

<https://www.youtube.com/channel/UCERpU92z2CGW5yccnj4Pwg>

<https://www.youtube.com/channel/UCcGO-ol-qnXzgkO6rjvfKCg>

<https://www.instagram.com/vachottkonyvtar/?hl=hu>

Szekeressé Sennyey Mária
(Vachott Sándor Városi Könyvtár, Gyöngyös)

Tartalomjegyzék

Kérjük, kattintson a linkekkel ellátott címekre!

A Netflix korlátozná a jelszavak megosztását, de első kísérletei káoszba fulladtak	273
A világban kicsivel, régióinkban viszont sokkal kevesebb mobil fogy majd idén	274
Az orosz–ukrán háború háttere és kárpátaljai vetületei – Videón az akadémiai konferencia	275–276
Az USA is besegített Ukrajnának a kibertérben	276–277
Egy magyar fotós lekapta a Boeing űrkapszulájának történelmi dokkolását	277
Egyentől-tőlre áll át az EU: USB-C-n kap kakaót minden	277–278
Először azt hitték, rossz a kamera, aztán kiderült: élőlények rejtett világára bukkantak az Antarktisz alatt	278–279
Ismét van egy szuperbiztonságosnak ígért androidos mobil a piacon	279–280
Új alapokra kell helyezni a rákszűrési programokat – Videón az MTA Székházban tartott nemzetközi konferencia	280–282
Utazáshoz viseljünk maszkot – új amerikai ajánlás a majomhimlő miatt	283
A hálózat csapdában	283–284
A videojátékok növelik a gyerekek intelligenciáját	285
Intelligensebb algoritmusokat fejleszt a Google és a Max Planck Intézet	285–286
Klímasemleges gyárat épít Debrecenben a BMW	286–287
Manipulálják a felhasználókat a webes ajánlatok	287
Robotizált raktárat nyitott az Euronics	288–289
Svédország úttörő az iskolák digitalizálásában	289–290
Új szabvány készült a hosszú HDMI-kábelekhez	290–291
Újrahasznosító központot épít a régi szervereknek a Microsoft	291
Jobban oszthatja el a fejlesztési segélyeket a mesterséges intelligencia	292

A Netflix korlátozná a jelszavak megosztását, de első kísérletei káoszba fulladtak

A Dél-Amerikában bevezetett rendszer nem igazán működik, pedig nemsokára a világ többi részén is be kellene vezetni az új előfizetési szabályokat.

Bár a Netflix stabil bevételi és nyereségmutatókat közölt áprilisi üzleti jelentésében, a vállalat **előfizetőinek száma éves összehasonlításban 200 ezer fővel csökkent**. Bár ebben olyan tényezők is szerepet játszottak, mint az orosz piac és az ottani 700 ezer ügyfél lecsatlakoztatása, a bővülés mértéke még ezek nélkül is elmaradt volna a korábban megfogalmazott céloktól. A Netflix részvényei a bejelentést követően **egyetlen nap alatt elveszítették korábbi értékük harmad részét**, sőt azóta szinte ki sem néznek a 200 dolláros küszöb alól, miközben az év elején még a 600 dolláros szint közelében mozogtak.

A befektetők körében csalódást keltő adatokat a társaság radikálisnak tűnő lépések kihirdetésével próbálta enyhíteni. Ezek közül az egyik a jelszómegosztás korlátozása lenne: a cég saját becslése szerint az akkor 221 millió fizető ügyfele mellett további 100 millió ember használta ennek révén a szolgáltatását. Bár a Netflix ezidáig szemet hunyt az ilyesmi fölött (sőt időnként bátorította is a dolgot), az előfizetők számának nem megfelelő alakulása miatt márciusban már kísérleti szinten bevezette három latin-amerikai országban a tényleges felhasználáshoz igazított díjszabást.

Ezt még biztosan csiszolgatni kell

A globális átalakítást nagyjából egy évre tették azzal a felüttéssel, hogy a megosztás továbbra is lehetsé-

ges lesz, de csak extra költségek mellett. A világméretű stratégia főpróbája azonban nem sikerült a legjobban, és a jelek szerint a Netflix a saját elképzeléseivel sincs teljesen tisztában: a Rest of World riportban **tucatnyi perui Netflix-előfizető mesélt zavarba ejtő tapasztalatairól** a jelszómegosztást korlátozó kísérlet végrehajtásával kapcsolatban. Ezek között szerepel a díjak havi szintű változtatása, ami miatt egyesek le is mondták előfizetéseiket, mások egyáltalán nem értesültek a szabályváltozásról, megint mások pedig semmilyen szankcióval nem szembesültek, amiért figyelmen kívül hagyták az új korlátozásokat.

A sztori legérdekesebb része, amikor a Netflix a lapnak névtelenül nyilatkozó perui ügyfélszolgálati képviselője azt mondja, hogy őt és munkatársait is meglehetősen összezavarta a szabálymódosítás. Ez ugyanis csak annyit ír elő, hogy a felhasználók szabadon megoszthatják jelszavaikat saját háztartásukon belül, és havi néhány extra dollárnak megfelelő összeget kell befizetniük, ha azonosítójukat az otthonukon kívül élő felhasználóknak is rendelkezésére akarják bocsátani. Ehhez képest ha valaki azért reklamálna, hogy az egyik családtagja éppen egy másik helyszínen netflixezne, annak egy verifikációs kódot kell biztosítaniuk, közben viszont még a szóban forgó alkalmazott is megosztja saját fiókját az itt-ott élő barátaival, és még semmilyen értesítést nem kapott ezzel kapcsolatban.

További probléma lehet, hogy mostanra kiderült: az egyértelműség hiánya totálisan összezavarta az előfizetőket a „háztartások” meghatározásával és a különböző ügyfelekre kivetett új díjakkal kapcsolatban, így a Netflix a Rest of World beszámolója alapján már a próbafolyamat során is a fogyasztói szabályozó hatóságok intézkedését kockáztatja.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

A világban kicsivel, régiókban viszont sokkal kevesebb mobil fog majd idén

Az IDC 2022 egészére vonatkozó előrejelzése szerint Közép- és Kelet-Európában valószínűleg csökkennek az okostelefonos eladások.

Nem lesz túl kedvező éve a mobilgyártóknak az IDC frissen kiadott jelentése szerint. Az amerikai piackutató cég becslése szerint idén 3,5 százalékkal csökkenhet az eladott okostelefonok mennyisége. A jelenleg bő 1,3 milliárd darabosra becsült éves eladási volumen azonban a valóságban akár még lejjebb is eshet, mivel a szegmens szereplőinek rengeteg problémával kell(ene) egyszerre megbirkózniuk. A teljesség igénye nélkül említhető a kereslet visszaesése, az infláció elszabadulása, a geopolitikai feszültségek, a koronavírussal összefüggésbe hozható alkatrészhiány és általános logisztikai nehézségek.

Hogy mennyire kiszámíthatatlan a helyzet, azt jól mutatja, hogy az IDC rövid időn belül volt kénytelen drasztikusan módosítani a 2022-re vonatkozó előrejelzésén. A fentebb belógatott mínusz 3,5 százalék előtt nem sokkal ugyanis még 1,6 százalékos bővülést vizionáltak a cég szakértői.

A jelentés szerint a nehézségekre reagálva számos OEM-gyártó csökkentette idei évre vonatkozó megrendeléseit, név szerint is említve a két legjelentősebb szereplőt, a Samsungot és az Apple-t. Utóbbit azonban kevésbé érintik a problémák, mivel egyrészt Cupertino sokkal komolyabb

ellenőrzést tud gyakorolni a beszállítói láncára (a témával nemrégiben foglalkoztunk részletesen az iPad-gyártás Vietnámba költöztetés kapcsán), másrészt a jellemzően prémium kategóriás portfóliójának vásárlóit kevésbé érintik érzékenyen a gazdasági nehézségek.

Régiós sajátosságok

Az okostelefonos eladások idén a közép- és kelet-európai régióban valószínűleg csökkennek: a 2021-es teljesítményhez képest várhatóan 22 százalékkal esik a forgalom. Ez persze nem túl meglepő annak fényében, hogy a jelenlegi legkomolyabb „geopolitikai feszültség” éppen itt és most tombol a szomszédunkban.

A teljes szektor szempontjából azonban ennél is jelentősebb a Kínában tapasztalható recesszió. A legnagyobb okostelefon-piacnak számító országban 11,5 százalékos visszaesést prognosztizálnak a kutatók. A számszerűleg 38 millió darabra rúgó kiesés az idei globális szállítási volumencsökkenés mintegy 80 százalékát teszi ki.

Jó hír viszont, hogy a lejtmenet várhatóan nem tart örökké, sőt különösebben sokáig sem. Az IDC üveggömbje jövőre már 5, a 2026-ig tartó időszakra pedig átlagosan közel 2 százalékos kitévő piacbővülést mutat. Mindeközben folytatódik az 5G-képes készülékek fokozatos térnyerése. 2026-ban már várhatóan az összes eladott mobil közel negyötöde lesz 5G-s modell, melyek átlagára addigra 440 dollár körülire mérséklődik a jelenlegi bő 600 dolláros szintről.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

Az orosz–ukrán háború háttere és kárpátaljai vetületei – Videón az akadémiai konferencia

A Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Földrajztudományi Intézete (MTA Kiváló Kutatóhely) szervezésében megvalósult konferencia résztvevői az orosz–ukrán háború földrajzi hátterét, geopolitikai aktualitáit, illetve Kárpátaljára és a kárpátaljai magyarokra gyakorolt hatásait elemezték. Cikkünkben megtekinthető a május 26-i tanácskozásról készült felvétel.

A konferencia videó itt tekinthető meg >>

- 0:00 Intro
- 0:21 Köszöntő – *Erőss Ágnes*, a CSFK Földrajztudományi Intézet munkatársa, a rendezvény moderátora
- 2:03 Nyitóbeszéd – *Kocsis Károly*, az ELKH CSFK Földrajztudományi Intézet igazgatója
- 9:55 Köszöntő – *Ljubov Nepop*, Ukrajna magyarországi nagykövete
- 17:19 Az orosz–ukrán háború földrajzi kerete – *Karácsonyi Dávid*, az ELKH CSFK Földrajztudományi Intézet tudományos munkatársa
- 27:53 Az orosz–ukrán háború etnikai háttere – *Kocsis Károly*
- 41:56 Az orosz–ukrán háború aktualitásai – *Rácz András*, az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet tudományos főmunkatársa
- 57:27 Pódiumbeszélgetés az orosz–ukrán háború kárpátaljai vetületeiről – *Erőss Ágnes*, *Kovály Katalin*, *Tátrai Patrik*, az ELKH CSFK Földrajztudományi Intézet kutatói
- 1:13:14 Kérdések, hozzászólások

A CSFK Földrajztudományi Intézete és az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Földrajzi Intézete közötti szakmai együttműködés 2004-es kezdete óta folyamatos – mondta a konferenciát nyitó

köszöntőjében *Kocsis Károly* akadémikus, az intézet igazgatója. Ennek a kooperációnak az eredménye többek között a **Ukraine in Maps** című atlasz megjelenése 2008-ban, közös konferencia-előadások, terepi kutatások és számos folyóirat-publikáció magyar, ukrán és angol nyelven.

Ljubov Nepop, Ukrajna magyarországi nagykövete arra hívta fel a figyelmet, hogy az orosz–ukrán háború nem három hónapja, hanem 2014 óta tart. Oroszország célja a térképek átrajzolása, olyan határok erőszakos megváltoztatása, amelyekről nemzetközi egyezmények rendelkeznek.

Karácsonyi Dávid, a CSFK Földrajztudományi Intézet tudományos munkatársa arról beszélt, hogy a háború közvetlen hatása mellett óriási közvetett veszélyt jelent az orosz agresszió a nemzetközi mezőgazdasági ellátási láncokra. Felhívta a figyelmet arra is, hogy Ukrajnában a többségében orosz ajkúak lakta városok is ellenállnak az orosz invázióknak. A nyelvi és az etnikai hovatartozás ugyanis Ukrajna számos vidékén egyáltalán nem azonos.

Kitért a bonyolult etnikai-nyelvi viszonyokra előadásában *Kocsis Károly* is.

Az akadémikus arról is beszélt, hogy Ukrajna lélekszáma 100 évvel ezelőtti szintre zuhant vissza. A népességen belül az oroszok aránya a sztálini korszakban ugrott meg, a Szovjetunió felbomlásával aztán csökkenni kezdett.

Az orosz–ukrán háború aktualitásairól *Rácz András*, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa beszélt, mint hangsúlyozta: saját, személyes véleményét ismertette. Szerinte a következő hetek eseményeit több tényező is meghatározza majd. Kérdés, hogy az oroszok milyen eredményt érnek el bekerítő hadműveleteik során Kelet-Ukrajnában, milyen következményekkel jár a rejtett orosz mozgósítás, és megfordítható-e a harcok kimene-

tele az Ukrajnába érkező nyugati nehézfegyverek hatására. Ez utóbbival kapcsolatban arra hívta fel a figyelmet, hogy napi szinten is kimutatható veszteséget jelent Ukrajnának a fegyverszállítmányok késlekedése. *Rácz András* azt is a fontos kérdések között említette, hogy miként halad előre a további szeparatista entitások – például a Herszoni Népköztársaság – formalizálásával Oroszország.

Az ezt követő pódiumbeszélgetésen az orosz-ukrán háború kárpátaljai vetületeiről beszélt *Erőss Ágnes*, *Kovály Katalin*, valamint *Tátrai Patrik*, a CSFK

Földrajztudományi Intézet kutatói. Mint elhangzott, egy 2017-es felmérés szerint körülbelül 130 ezer magyar élt Kárpátalján. Bár pontos adatok nincsenek, becslések szerint a magyar többségű beregszászi járásból akár a lakosság fele is elköltözhetett a háború miatt, ami a kárpátaljai magyar lakosság számának drasztikus csökkenését vetíti előre.

Válogatta: *Fonyó Istvánné*

Forrás: www.mta.hu

Az USA is besegített Ukrajnának a kibertérben

Egy amerikai tábornok megerősítette, hogy a hadsereg speciális csoportja számos internetes akciót hajtott végre Oroszország elrettentésére, illetve Ukrajna támogatására.

Az államok által a kibertérben végzett műveleteket általában különös gondossággal igyekeznek titokban tartani. Ehhez képest meglepő nyíltsággal beszélt a témáról egy interjúban *Paul Nakasone*, aki a hadsereg kibervédelmi parancsnokságát (Cyber Command) vezeti. A tábornok a *Sky News*-nak adott nyilatkozatában megerősítette, hogy a kibertérben zajló műveletekért felelős különleges csoport számos akciót hajtott végre Ukrajna invázióját követően.

Nakasone elmondása szerint egy sor műveletet hajtottak végre a teljes spektrumban, azaz támadó, védelmi, valamint információszerzésre irányuló akciók is szerepeltek a „feladatlistán”. A parancsnok beszélt arról is, hogy egy csapat specialista Kijev meghívására tavaly decemberben Ukrajnába

utazott, hogy ott támogassák a helyi kibervédelmi törekvéseket, felkészülve az akkor már küszöbön álló nyílt háborúra.

A Sky News anyagára reagálva az amerikai hadsereg szóvivője nem vitatta a cikk pontosságát, de nem volt hajlandó részletezni, hogy a parancsnokság ukrajnai műveletei mire terjedtek ki. Arra felvetésre pedig, hogy a fentiek nem ütköznek-e a *Joe Biden* elnök által hangoztatott állásponttal, miszerint az Egyesült Államok nem fog nyílt konfliktusba kerülni Oroszországgal Ukrajna miatt, a Fehér Ház képviselője csak annyit mondott, hogy „nem látják így”.

Különleges terep

A kibertérben zajló ellenségeskedés borítékolható volt az orosz invázió közeledtével, hiszen a Kreml érdekei mentén tevékenykedő csoportok már jóval az első puskalövés előtt **intenzív támadásokba** kezdtek. Mivel a hekkerek szempontjából valószínűleg paradicsomnak tekintett Oroszországban a vádak szerint a kormányzat rendszeresen támogatja, de minimum megtűri a nyugati célpontok elleni internetes akciókat, így a szakértők előzetesen arra számítottak, hogy nem csak a valódi harc-tereken, de a kibertérben is óriási erőfőlényt fog Moszkva demonstrálni.

Ehhez képest a történetek az interneten is [rácáfoltak a várakozásokra](#), hiszen ahogy a csataterre változott ország földjén sem, úgy a világhálón sem tudott egyértelmű fölényre szert tenni Oroszország. Sőt a legkomolyabb akciók éppen az Ukrajna

mellett kiálló önkéntes hekkerekhez, például az [Anonymoushoz](#) köthetők.

Válogatta: *Fonyó Istvánné*
Forrás: www.bitport.hu

Egy magyar fotós lekapta a Boeing űrkapszulájának történelmi dokkolását

A Starliner mintegy 200 méterre volt a Nemzetközi Űrállomástól (ISS), amikor Nagy Szabolcs kattintott.

A Nemzetközi Űrállomás (ISS) és a Boeing Starliner nevű űrkapszulájának találkozása elevenedik meg azon a képen (illetve gifen), amelyet a Londonban élő *Nagy Szabolcs* fotós készített – számolt be róla a Space.com.

Nagy éppen a kertjében volt, onnan figyelte a kapszula [történelmi dokkolását](#). Mint mondta, nem volt benne biztos, hogy a két objektum elfér majd a látómezőben, de végül így lett.

A magyar fotós szurreális élményként élte meg a két űrjármű május 20-ai találkozását. A Starliner-

ben ekkor nem utazott senki, a repülés egy fontos teszt volt, hogy kiderüljön: a szerkezet alkalmas-e a feladatra.

Nagy Szabolcs már régebb óta figyeli az ISS-t, ő az alapítója például a SpaceStationGuys.com című honlapnak is.

A fotós azt mondta: a képet egy 14 hüvelykes Dobson-távcső segítségével tudta megörökíteni

Válogatta: *Fonyó Istvánné*
Forrás: www.hvg.hu

Egyentőlre áll át az EU: USB-C-n kap kakaót minden

Az Európai Parlamentben megszületett a régóta várt döntés. A most elfogadott új rendelkezésektől az elektronikai hulladék visszaszorítását remélik a döntéshozók.

Több mint egy évtizede téma az EU-n belül a telefonok és más elektronikai eszközök [vezetékes töltésének uniformizálása](#). Ha mindezt nem is gyorsan, de végül sikerült választ találni, hiszen ma az

Európai Parlament [elfogadta az egységesítést célzó új szabályozási kereteket](#).

Egy töltő mind felett

Ennek értelmében az USB Type-C, ismertebb nevén USB-C típusú csatlakozó lesz minden mobil, táblagép, e-könyv olvasó, fülhallgató stb. közös töltője. Az EP közleménye kiemeli, hogy „az új szabályok értelmében a fogyasztóknak többé nem lesz szükségük minden egyes új eszköz vásárlásakor különböző töltőeszközre és kábelre, és egyetlen töltőt használhatnak majd az összes kis és közepes méretű hordozható elektronikus eszközükhöz”.

A rendelkezések alapján a vásárlók azt is megválaszthatják majd, hogy töltővel vagy anélkül kívánják-e új elektronikus készüléket vásárolni. Ennek egyébként a **mobilgyártók többsége már elébe ment**, hiszen a környezetvédelemre hivatkozva (nem is olyan halvány költségcsökkentési szándékkal a háttérben) sok új modell már eleve vezeték nélküli kapható.

A fentebbi kötelezettségek betartásától az EU azt várja, hogy mindez a töltők nagyobb arányú újrafelhasználásához vezet, és a környezetet ért terhek enyhítése mellett akár 250 millió eurót is megtakaríthatnak vele évente a régió polgárai, mivel nem lesznek rászorítva újabb és újabb töltők vásárlására.

Eltérő határidők, eltérő hatások

A gyártóknak 2024 ősziig kell alkalmazkodniuk az új szabályozáshoz, amely mobiltelefonokra, tábla-

gépekre, e-olvasókra, fülhallgatókra, digitális fényképezőgépekre, fejhallgatókra, headsetekre, kézi videojáték-konzolokra és hordozható hangszórókra egyaránt vonatkozik. A laptopokra vonatkozó szabály adaptálására kicsit több időt kaptak a témában érdekelt vállalatok, hiszen a szabályozás hatályba lépését követően 40 hónapjuk lesz igazodni.

Mindez legkellemetlenebbül az Apple-t érinti, hiszen miközben az androidos okostelefonok esetében már kvázi standarnak tekinthető az USB-C csatlakozós táplálás, Cupertino iPhone-jai továbbra is a vállalat saját Lightning kábeleivel töltődnek. Esetleges kiskapu az lehet az Apple számára, ha új mobiljain teljesen elhagyja a hagyományos töltés lehetőségét, és azt kizárólag vezeték nélküli technológiával biztosítja.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.bitport.hu

Először azt hitték, rossz a kamera, aztán kiderült: élőlények rejtett világára bukkantak az Antarktisz alatt

Egy „katedrálisszerű”, több száz méter magas barlangot fedeztek fel az antarktisi Ross-selfjég alatt 500 méterrel új-zélandi kutatók. Tengeri élőlények rejtett világaként írják le a helyet.

Az Antarctica New Zealand állami kutatóintézet által vezetett csoport azt vizsgálta, milyen szerepet játszhat a jégolvadásban egy antarktisi „folyó” torkolata. Ezért indítottak fúrásokat, ám a lyukba leküldött kamera képét nézve egy addig rejtett világ tárult a szemük elé, ahol kis lények sokasága nyüzsgött.

„Egy darabig azt hittük, valami probléma van a kamerával, de amikor sikerült élesíteni a fókuszt, akkor megláttuk az 5 milliméter körüli ízeltlábúak raját” – mondta a **The Guardian** brit napilapnak **Craig Stevens**, Új-Zéland Víz- és Légkörkutató Nemzeti Intézetének (NIWA) kutatója.

A tudós elbeszélése szerint amikor már azt hitték, a selfjég más részein történt fúrásokkal nagyjából elvégezték a munkájukat, akkor jöttek az újabb meglepetések, és kiderült, hogy egy nagy területen elhelyezkedő ökoszisztémára bukkantak.

„Fel-alá ugráltunk, mert az, hogy ez a rengeteg állat mind az eszközeink körül úszkált, egyértelműen megmutatta, hogy egy fontos élővilág van odalent.”

A helyszínre eredetileg klímakutatási céllal érkező tudósok a további megfigyelések érdekében műszereket hagytak a folyóban.

55 km hosszú, 2200 méter mély jégkanyont találtak az Antarktisznál.

A laborban pedig azt vizsgálják majd, mi teszi az érintett vizet annyira élhetővé, hogy a garnélaszerű állatok jól érezzék ott magukat.

Válogatta: Fonyó Istvánné
Forrás: www.hvg.hu

Ismét van egy superbiztonságosnak ígért androidos mobil a piacon

Az /e/ Foundation fejlesztette, és az Android 10-et Google-talanította hozzá.

Bár az eddigi modellek sem voltak sikeresek, ismét van jelentkező a superbiztonságos telefonok piacára. Az /e/ Foundation által fejlesztett okostelefon lényege a „Google-talanított” Android 10, az /e/, valamint az a speciális appcsomag, amelyek együttesen adatszivárgást kiküszöbölő környezetet alkotnak. (Az /e/ operációs rendszer egy francia fejlesztő, Gaël Duval Android-változata. Duval komoly linuxos múltta tekint vissza, ő fejlesztette az egy időben meglehetősen népszerű Linux-disztribúciót, a Mandrake-et.)

A superbiztonságos mobilok iránti érdeklődés különösen a múlt évtized közepén, a Snowden-botrány kirobbanása után erősödött fel. 2014-ben kezdték el szállítani a Silent Circle és a Geeksphone kooperációjában készült Blackphone-t, aminek a gyártását a második kiadás után leállították. A következő évben jött egy magyar kísérlet, az azóta szintén nyomtalanul felszívódott Secfone. aztán még abban az évben a Turing Robot Industries is piacra dobott egy extrabiztoságos mobilt. 2016-ban egy izraeli cég, a Sirin Lab is ráállt

erre a rés piacra, és annyiban sikeresnek tekinthető, hogy mind a mai napig létezik, és árulja Finney nevű telefonját, melyet blockchain-telefonként hirdetnek, jelentsen az bármit is.

Az /e/ Foundation kezdetben csak egy biztonságos Android-változat fejlesztésével foglalkozott, amit a felhasználó egy útmutató alapján telepíthetett néhány támogatott telefonmodellre. Aztán a koncepció terebélyesedett: egyrészt kiderült, hogy az OS önmagában nem sokat ér, mert kellenek hozzá appok, sőt valamilyen felhős háttér is. Végül pedig egy telefonnal lett teljes a kép. Mostantól a Murena telefonokkal „appliance”-szé vált az /e/ Foundation mobilkonceptiója. A készülékek még csak előrendelhetők, a szállítást várhatóan június végén kezdik. (A telefonok egyébként Magyarországon is megrendelhetők, amihez [magyar nyelvű felület](#) is van.)

Tisztes hardver, szolid appkínálat

A 4G LTE-s Murena One egy tisztességesen összerakott thablet: 6,53 hüvelykes IPS LCD képernyő (2242×1080-as felbontás), 8 magos Mediatek Helio P60 processzor 2 GHz-es SoC-kal, 4 GB RAM-mal és 128 GB-os beépített tárhellyel. A készülék dual SIM-es, de az egyik helyre microSD kártya is tehető. A hátlapon három kamera: egy normál 48 megapixeles, egy széles látószögű, mélységérzékelős 5 megapixeles, valamint az előlapon egy 25 megapixeles szelfikamera. Fejhallgató-aljzat nincs, a 4500 mAh-s akkumulátor pedig USB-C-n lehet tölteni.

De itt ez másodlagos. Ezt a telefont ugyanis a Google-mentesített Androidért és a kiegészítő szolgáltatásokért érdemes venni. Mint a [The Register tesztelője írta](#), ez a legkarcsúbb Android, amit valaha is látott. Mindössze 14 alkalmazásikon van a képernyőn, alul a dokkolóban pedig további négy. A telefon azonban az összes szokásos alapfunkciót lefedi – csak nem a szokásos alkalmazásokkal. A Maps térképalkalmazás az OpenStreetMapet használja, az e-mail kliens a [K9 Mail](#) forkja. A böngésző a Chromium egy elágazása beépített reklámblokkolással. A böngésző azt is elrejt a meglátogatott oldalak előtt, hogy földrajzilag hol van a készülék.

A The Registernek egyetlen komolyabb kifogása volt a készülékkel szemben: a beépített alkalmazások szolgáltatásai időnként fapadosak, de jó esetben kiegészítővel okosíthatók. Ha valakinek

további alkalmazásokra lenne szüksége, a Murena App Lounge alkalmazásboltban keresgélhet, ahonnan anonim módon is telepíthet appokat. A kínálatban ott van a Swiftkey, a Signal, a Telegram, a WhatsApp, a Twitter, a Duolingo, a Skype és így tovább. Emellett third party alkalmazásboltok (FOSS F-Droid, Aptoide) bővítik a kínálatot.

A készülék mindenképpen kompromisszum: drágább (370 euró, kb. 150 ezer forint), mint a hasonló kategóriájú-tudású mobilok. Ugyanakkor funkcionalitása korlátozott az egyéb androidos mobilokhoz képest. És még egy: a biztonság itt elsősorban azt jelenti, hogy a telefon nehezíti tulajdonosa nyomon követését. A [Pegasust](#) és az egyéb módú lehallgatásokat azonban nem védi ki.

Válogatta: *Fonyó Istvánné*

Forrás: www.bitport.hu

Új alapokra kell helyezni a rákszűrési programokat – Videón az MTA Székházban tartott nemzetközi konferencia

A legújabb tudományos eredmények és vizsgálati technikák alkalmazásával, illetve az emberek nagyobb arányú részvételével jelentősen csökkenthető lenne a rák okozta halálozás az Európai Unióban – ez az egyik legfőbb megállapítása annak a jelentésnek, amelyet Magyarországon a Magyar Tudományos Akadémia Székházában mutattak be. Cikkünkben megnézhető a konferenciáról készített videó és elolvasható a teljes jelentés is.

Az angol nyelvű konferencián készült felvétel itt nézhető meg >>

A rák az egyik vezető halálok az egész fejlett világban, így az Európai Unióban is. A népesség idősödésével ráadásul a daganatos megbetegedések

gyakorisága nő, ez pedig hatalmas terhet ró a betegre, a családjára, illetve az egész társadalomra, hiszen Európában

[a rák éves gazdasági károkozása meghaladja a 100 milliárd eurót \(38,2 billió forintot\).](#)

Ennek érdekében indította útjára az Európai Bizottság az „Európa legyőzi a rákot” tervet (Europe’s Beating Cancer Plan), amelynek egyik legfontosabb eleme a megelőzés és a korai felismerés: vagyis a szűrőprogramok.

[„2020-ban 1,3 millió ember halt meg rákos betegségben az Európai Unióban, és a daganatos megbetegedések száma tovább növekszik.](#)

Az egyetlen megoldás a korai felismerés, vagyis a szűrővizsgálatok hatékonyabbá tétele – mondta *Kondorosi Éva* akadémikus, a Szegedi Biológiai Kutatóközpont kutatóprofesszora, aki az Európai Bizottság 7 tagú fő tudományos tanácsadói csoportjának tagjaként a rákszűrési ajánlások felelőse volt, amelyet a SAPEA (Science Advice for Policy by European Academies / Európai Akadémiák Tudományos Tanácsai a Szakpolitika Kialakítására) tudományos bizonyítéki alapján készítettek el. – A mai rákszűrési gyakorlatot meghatározó iránymutatások esetenként már két évtizedesek. Ezek mára természetes módon elavultak, hiszen folyamatosan születnek újabb tudományos eredmények, illetve új technikai lehetőségeket fejlesztettek ki. Mindezek miatt egyértelműen szükséges a meglévő rákszűrési stratégiák frissítése.”

A célok szerint három éven belül az érintettek 90 százalékának biztosítani kell az emlő-, a méhnyak- és a vastagbélrák szűrésének lehetőségét. Ezek hatékonysága ma már egészen kimagasló, hála a tudományos felfedezéseknek és a technikai és biotechnológiai újításoknak. Elengedhetetlen ugyanakkor, hogy a tudományos eredményeket a kutatási terület leghivatottabb szakértői elemezzék és értékeljék, aminek alapján a tudományos tanácsadó szervezetek megalapozott iránymutatást tudnak adni a politikai döntéshozóknak. Ezt tette ebben az esetben a SAPEA közössége is, amely a minap tartotta konferenciáját a témáról az MTA Székházban.

„A szív- és érrendszeri megbetegedésekből fakadó halálozás csökkenésével a rák vált az elmúlt évtizedben a vezető halálokká Európában. Köszönhetően a gyógyítás fejlődésének,

egyre többen élnek túl a rákot, de a túlélők is nagy terhet rónak a társadalomra.

Ezért sürgős, hogy átfogó és integrált válaszokat találjunk a rák kihívásaira – mondta a konferencián tartott beszédében *Kosztolányi György*, az MTA alelnöke. – Gyermekekorvosként teljes mértékben egyetértek a szűrés szükségességével, de azt is tudom, hogy milyen összetett feladat a valóban hatékony szűrőprogramok megszervezése. Ezek koordinációt és többteleterőforrásokat igényelnek a szakemberektől és az intézetektől egyaránt.”

E kihívások csak még fontosabbá teszik, hogy a szűrési stratégiák egyértelmű és objektív tudományos ismereteken alapuljanak.

„Az ajánlásainkba csak azon ráktípusok szűrésének fejlesztését vettük be, amelyeknél egyértelműen kimutatható a szűrés pozitív, halandóságot csökkentő hatása – emelte ki *Kondorosi Éva*. – Vannak olyan ráktípusok, például a méhtestrák, amelyeknél nem mutatható ki a szűrés pozitív hatása a betegség korai felismerésében, de rengeteg más daganattípusnál ez egyértelmű. Minél könnyebb technikailag a vizsgálat, annál hatékonyabb a felismerés. Ma már vannak olyan rákszűrések is, amelyekhez akár az érintett személy otthon, magának is leveheti a vizsgálatához szükséges mintát.”

A SAPEA ajánlásai három fő üzenetet fogalmaznak meg. A konzorcium szerint biztosítani kell, hogy a meglévő szűrési programok a legmodernebb, élvonalbeli tudományos eredményeket hasznosítsák, és e programok integráns részét képezzék a teljes rákkezelési stratégiának. Emellett ki kell terjeszteni a szűrési programokat minden olyan daganatos betegségre, amelynél e beavatkozásoknak jó az előny-kockázat arányuk, pénzügyileg megvalósítható, és a költségei indokolhatóak a várható eredmények fényében. Olyan új szűrőtechnológiák széles körű alkalmazását javasolják például, mint az alacsony dózísú CT a dohányosok tüdőrákszűrésére, a prosztataspécifikus antigének vizsgálata a prosztaták korai felismerése érdekében vagy a *Helicobacter*-teszt a gyomorrák kimutatására. Végül pedig felhívják a figyelmet arra is, hogy a gyorsan fejlődő technikai lehetőségeket is azonnal ki kell használni a korai felismerés előmozdítására. A gyors reakció érdekében ki kell alakítani

tani a folyamatosan frissülő ajánlások rendszerét, és egységesíteni kell a tagállamok szűrőprogramjait meghatározó protokollokat az Unióban.

A tüdőrák szűréséről szólva *Harry de Koning*, a Rotterdami Erasmus Egyetem professzora elmondta, hogy e ráktípus az európai uniós rákhálózás 20 százalékaért felelős, így az általa okozott teher egyértelműen indokoltá tette a jelentésben való értékelését. „Tudjuk, hogy ha egy dohányos abbahagyja a dohányzást, akkor azzal azonnal csökkenti a tüdőrák kialakulásának kockázatát, de a következő 10–15 évben még továbbra is magasabb marad nála a rák veszélye. Ezért náluk is indokolt a szűrés, és két kiterjedt kutatás is bizonyítja, hogy a tüdőrák alacsony dózisu CT-vel való szűrése egyértelműen sikeres.”

Bizonyos esetekben ma már értjük, hogy pontosan mi váltja ki a rákot, és ez a szűrővizsgálatokat is sikeresebbé teszi. Ezekben az esetekben a szűrés már nem a rák korai felismerését jelenti, hanem a rák által veszélyeztetett betegek azonosítását.

„A méhnyakrákot szinte mindig a humán papillomavírus (HPV) fertőzése okozza, ezért a HPV-szűrés jobban és hamarabb kimutatja a méhnyakrák kockázatát, mint a klasszikus citológiai vizsgálat – mondja *Kondorosi Éva*. – Ráadásul ebben az esetben e tudást nemcsak a szűrésre, hanem az aktív megelőzésre is fel kell használnunk, és a fiatalokat (lányokat és fiúkat egyaránt) be kell oltani HPV ellen. Ezzel el lehetne érni, hogy a következő nemzedékekben egyszerűen megszűnjön a HPV okozta méhnyakrák.”

De persze mindez csak úgy lehet sikeres, ha a betegség által fenyegetett személyek együttműködnek.

„A rákszűrés sikerességének csak egyik pillére a legújabb tudományos ismeretek hasznosítása. Ugyanilyen fontos, hogy az az emberek mennyire

vesznek részt a szűrővizsgálatokon. Ehhez sokkal intenzívebben kell tájékoztatni őket egyrészt a daganatos betegségek veszélyeiről, másrészt a szűrési lehetőségekről és ezek veszélytelenségéről is – érvelt *Kondorosi Éva*. – E tekintetben hatalmas különbségek vannak az európai országok között.

Van, ahol az érintettek csupán 6 százaléka megy el a szűrésre, máshol 80 százalék felett van ez az arány.

A fiatalabbak alacsony részvétele azért is nagy baj, mert például a mellrákról már tudjuk, hogy a 40–50 éves kor között jelentkező daganat gyakran sokkal agresszívebb és nehezebben kezelhető, mint az idősebb kori. Mindenképpen ki kell terjeszteni a szűrési korhatárt a fiatalabb nőkre.”

George Griffin, a Londoni St. George Egyetem professzora, a SAPEA rákszűrési projektjének koordinátora elmondta: még hosszú út áll a kutatók és az egészségügyi hatóságok munkatársai előtt, hogy a ráktípusok szűrését a lehető leghatékonyabbá tegyék, de el kell indulni valahonnan, és e jelentés erre kiválóan alkalmas. „Az újonnan alkalmazandó technikák kihívásokat is jelentenek. Vajon mi a teendő olyan személyek esetében, akik jól vannak, de akiknél a nagyon érzékeny teszt pozitív eredményt hozott? Hogyan kezeljük őket, milyen gyakran szűrjük őket? Ezek nagyon fontos kérdések.” A rák és a genomika, illetve a molekuláris biológia kapcsolatát feltáró kutatások a professzor szerint rámutatnak, hogy milyen nehézségekkel kell megküzdeniük a daganatok okait és korai felismerésük lehetőségeit kereső kutatóknak, de hisz abban, hogy ezek az erőfeszítések hamarosan segíteni fogják a betegek gyógyítását.

A SAPEA teljes jelentése [ide kattintva](#) olvasható.

Válogatta: *Fonyó Istvánné*

Forrás: www.mta.hu

Utazáshoz viseljünk maszkot – új amerikai ajánlás a majomhimlő miatt

Az amerikai Járványügyi és Betegségmegelőzési Központ (CDC) szerint nem árt a nagyobb elővigyázatosság az utazások során.

Az amerikai Járványügyi és Betegségmegelőzési Központ (CDC) szerint bár a majomhimlő továbbra is alacsony kockázatot jelent a lakosság számára, elővigyázatosságból nem árt néhány dologra odafigyelni. Az egyik ilyen, hogy kerülni kell a láthatóan fertőzött emberrel való kontaktust, valamint érdemes az utazáshoz arcmaszkot hordani.

A [Gizmodo](#) beszámolója szerint a felhívás oka, hogy világszerte már több mint 1000 ember fertőződött meg a majomhimlővel. A nemrég elkészített genetikai vizsgálat adatai alapján úgy tűnik, egyszerre két különböző majomhimlő-járvány zajlik épp Afrikán kívül. Ez arra enged következtetni, hogy a terjedés szélesebb és régebb óta tart, mint azt eddig gondolták.

Az eddig azonosított 1000+ fertőzött jó része a közelmúltban nem járt Afrikában.

A CDC arra kéri az amerikai lakosságot, hogy lehetőség szerint mindenki kerülje a szoros kontaktust azokkal, akiknek a bőrén vagy nyelvi szervén elváltozás látható, ugyanis az influenzaszerű tünetek mellett ez a leggyakoribb ismertetőjegye a fertőzésnek.

A korai vizsgálatok alapján sokan nyelvi úton kaphatták el a betegséget, bár a terjedés pontos mechanizmusa egyelőre nem tisztázott.

Emellett lehetőség szerint senki se fogyasszon az Afrikában vadon élő állatok húsából, valamint az utazásokhoz mindenki viseljen maszkot.

Válogatta: Fonyó Istvánné

Forrás: www.hvg.hu

A hálózat csapdában

Digitális pajzsot emel az európaiak elé az unió azzal, hogy – hatalmas büntetések kilátásba helyezésével – megálljt parancsol az online óriások gátlástalan adatkereskedelmének. A minap elfogadott új rendelet a fogyasztói önvédelem hatékony eszközének ígérkezik.

Már-már szabadságjogi forradalomnak is beillik, hogy az Európai Unió szombat hajnalban lezárta a nagy online szolgáltatók adatkezelését megrend-

szabályozni akaró tárgyalásait. A digitális szolgáltatásokról szóló rendelet (DSA) 2024-től életbe lépő passzusai kerek pereg megtiltják a gyermekeket célzó reklámtevékenységet, valamint az olyan hirdetéseket, amelyek érzékeny adatok – így különösen vallási meggyőződés, nem, etnikai hovatartozás, politikai preferenciák – alapján találják meg a közönségüket. Ez óriási váltás, eddig ugyanis vállalatok sokasága kereste degeszre magát ilyen információk gyűjtésével és adásvételével. Tilosak lesznek az úgynevezett sötét minták is, vagyis az olyan praktikák, amelyek gyakorlatilag a felhasználók megfélemlítésével csikarnak ki tőlük személyes

adatokat. Ilyen például az, amikor követhetetlen és logikátlan menürendszerek mélyére rejtik a lemondási, leiratkozási, profiltörlési lehetőségeket.

Visszaesően renitens szereplőket ki is tilthatnak az EU-ból

A regulák ellen vétőket óriásbüntetésekkel sújthatják majd, így a Facebookhoz, a Twitterhez, a TikTokhoz hasonló közösségi oldalak, a Google-féle keresőmotorok és egyéb online szolgáltatások működtetőinek a korábbiánál sokkal többet kell majd tartalomszűrésre és -ellenőrzésre, a demokratikus értékek védelmére, a szólásszabadság biztosítására költeniük. A szabályok be nem tartása a cégek globális éves bevételének 6 százalékába is kerülhet, ami többük esetében dollármilliárdokra rúghat. Visszaesően renitens szereplőket pedig végső soron ki is tilthatnak az EU-ból. Összesen csaknem tízezer társaságra vonatkozik a rendelet, ezen belül harmincra az óriásvállalatokról szóló passzusok, amelyek között az említetteken kívül digitális kereskedők (Amazon), pornográf tartalmakat kínáló oldalak, streamingszolgáltatók (Spotify) és online piacterek (AliExpress) is vannak: olyanok, amelyek több mint 45 millió felhasználót szolgálnak ki.

Az online óriáscégeknek speciális kötelezettségeik lesznek olyan válsághelyzetekben, mint amilyen a koronavírus-világjárvány vagy újabban az Oroszország által kirobbantott ukrajnai háború. Ilyen esetekben különösen oda kell majd figyelniük a félretájékoztatás vagy félrevezetés elleni lépéseikre. Arra is kötelezni lehet majd őket, hogy adatvédelmi hatóságoknak és kutatóknak betekintést adjanak adatbázisaikba és algoritmusaik működésének egyes részleteibe. Máshol közvetlenebbül is húsba vág az új szabályrendszer: az internet gigaszainak éves bevételük fél ezrelékét be kell majd fizetniük az EU kasszájába, hogy abból Brüsszel az ő működésük ellenőrzését finanszírozza.

A „digitális magánemberek” számára is számos változást ígérnek az új passzusok. A közösségi oldalaknak például többletjogokat kell biztosítaniuk európai felhasználók számára. Így ezentúl az illegális tartalmat közzétevő felhasználókat tájékoztatni kell annak eltávolításáról, az okokról és a körülményekről. Hozzáférést felfüggeszteni vagy profilt

törölni pedig csak figyelmeztetés után lesz majd szabad. S a felhasználók ezek után még egy új, a bíróságoknál sokkal gyorsabban dolgozó panaszkezelési fórumhoz is fordulhatnak majd. Akár kártérítésre is igényt tarthatnak, amennyiben a vállalatok a kárukra sértik meg a DSA rendelkezéseit.

Tárthatjukkal

Ezzel erősítést kap a demokrácia, még mielőtt túl késő lenne – méltatta a szabályozás elfogadását *Hillary Clinton* korábbi amerikai külügyminiszter, szenátor és elnökjelölt, stílszerűen a Twitteren. Korábbi főnöke, *Barack Obama* exelnök is úgy vélte: a rendelet fontos lépés a politikai polarizáció ellen. A European Digital Rights (EDRi) digitális jogvédő szervezet szakpolitikai vezetője, *Diego Naranjo* szerint „noha a DSA végső formájában nem tökéletes, az EDRi büszke rá, hogy sikerült a felhasználók után kémkedő hirdetések betiltását az uniós politikai közbeszédbe emelni”.

A kritikusok ugyanakkor rámutatnak: az EU úgy fogalmazta meg a passzusokat, hogy azok az ő kutyája (kisebb) kölykeinek konkurenciát jelentő amerikai mamutok számára legyenek a leghátrányosabbak. Sőt *Martin Schirdewan*, a német Baloldali párt képviselője, egyben DSA-ügyi árnyék-jelentéstevő úgy vélte, nem fair, hogy kiskapukat nyitottak a közepes vállalkozások számára, márpedig ilyenből nagyon sok van a digitális gazdaságban. A HVG forrásai szerint azonban szó sincs kiskapukról, szándékosan könnyítettek némileg a kisebb szereplők helyzetén.

Egy másik, a tárgyalásokra rálátó szakértő szerint a rendelet legnagyobb erénye, hogy rugalmas, ezáltal ugyanis vélhetően időálló lesz. Ez pedig – hangozzék bármily fellengzősen – jelentős mérföldkő lehet az unió federalizációjában, mert megteremtheti az egységes elvek és szabályok mentén működő egységes digitális piacot. Az Európai Bizottság egyik legnagyobb erőssége már ma is a versenyfelügyelet, új jogosítványainak köszönhetően pedig ez az online térben még eredményesebb lehet – vélekedik az informátor.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.hvg.hu

A videojátékok növelik a gyerekek intelligenciáját

A tévénézésnek és a közösségi médiaoldalak használatának nincs ilyen pozitív hatása.

A Karolinska Intitutet és Vrije Universiteit Amsterdam kutatói kimutatták, hogy ha a gyerekek az átlagnál több időt töltenek a videojátékokkal, akkor az átlagosnál nagyobb mértékben javul az intelligenciájuk. A tévénézés és a közösségi médiaplatformok használata ugyanakkor semmilyen értékelhető módon nem befolyásolja a gyermekek intelligenciájának növekedését.

A gyerekek egyre több időt töltenek képernyők előtt, és sok vita van arról, hogy ez milyen hatással van az egészségükre, és pozitívan vagy negatívan járul hozzá kognitív képességeik fejlődéséhez. A szakemberek több mint 9000, 9 és 10 éves lány és fiú válaszait és adatait elemezték ki. A tudósok számos pszichológiai tesztet végeztek, amelyekkel a gyerekek általános kognitív képességeit mérték. A gyerekeket és a szüleiket arról kérdezték, hogy mennyi időt töltenek tévénézéssel, videók megtekintésével, videojátékokkal és a közösségi médiaoldalakon.

A két évvel később elvégzett utólagos vizsgálaton 5000 fiatal vett részt és nekik a korábbi tesztkérdéseket kellett megválaszolniuk.

A kutatók összevetették a korábbi és az utólagos eredményeket; a genetikai különbségeket, amelyek befolyásolják az intelligenciát, továbbá azokat az eltéréseket, amelyek összefügghetnek a képzési háttérrel és a szülők bevételeivel.

A gyermekek általában naponta 2,5 órát töltöttek televízió előtt, 30 percet a közösségi platformokon és egy órát a videojátékokkal. Az átlagosnál többet játszóknak az intelligenciája körülbelül 2,5 százalékkal nőtt. Torkel Klingberg, a Karolinska Intitutet neurológusa kijelentette, hogy az eredményeik alátámasztották azt az állítást, hogy a képernyők előtt töltött idő általában nem befolyásolja a gyerekek kognitív képességeit, miközben a videojátékok használata valóban hozzájárul az intelligencia erősítéséhez. „Nem vizsgáltuk a fizikai aktivitást, az alvást, sem az iskolai teljesítményt, szóval ezekről nem tudunk nyilatkozni” - emelte ki *Torkel Klingberg*.

Az eredmények párhuzamba állíthatók azokkal a kutatásokkal is, melyek szerint az intelligencia nem állandó, és környezeti hatások befolyásolják. Fontos kiemelni, hogy a kutatás önbevalláson alapul, csak amerikai gyerekek körében zajlott, és nem különböztették meg egymástól a különböző típusú számítógépes játékokat, tehát más országban lehetséges, hogy más eredmény jött volna ki.

Válogatta: Berke Barnabásné

Forrás: www.sg.hu

Intelligensebb algoritmusokat fejleszt a Google és a Max Planck Intézet

A két fél stratégiai partnerséget kötött és közös kutatóközpontot alapít. A Google négy éven át támogatja a számítógépes látással és ember-gép interakciókkal kapcsolatos alapkutatásokat.

A Max Planck Informatikai Intézet és a Google bejelentette, hogy a következő években közösen fognak dolgozni az intelligensebb számítógépek és

algoritmusok megalkotásán. A két fél ezért megalapítja a Saarbrücken Research Center for Visual Computing, Interaction and Artificial Intelligence

nevű centrumot, amelyben alapkutatásokat végez majd a számítógépes grafika, a mesterséges intelligencia és a gépi tanulás területén. A projektet a Google négy éven át finanszírozza és hosszabbítási opcióval is rendelkezik. Az elért eredményeket szabadon hozzáférhetővé teszik.

Christian Theobalt, az új központ vezetője, aki egyúttal a Max Planck Informatikai Intézet tudományos igazgatója, kiemelte, hogy a jövő intelligens, interak-

tív, magával ragadó és autonóm számítógépes rendszereinek fontos módszertani alapjait akarják kidolgozni. Az új megoldások a jövőben támogathatják az embereket a magánéletükben és a munkájukban. Ezért különösen nagy hangsúlyt fektetnek a vizuális adatfeldolgozásra, az ember-gép interakciókra és a mesterséges intelligenciára azért, hogy új kommunikációs és interakációs utakat találjanak.

A Google azt reméli az együttműködéstől, hogy előremozdítják a számítástechnika kihívást jelentő kutatási kérdéseit. *Shahram Izadi*, a webes konszern igazgatója és kiterjesztett valóság projektekért felelős vezetője elsősorban világosabban megérthető, robusztusabb és megbízhatóbb algoritmusokat akar kifejleszteni. *Anke Rehlinger*, a Saar-vidék miniszterelnöke üdvözölte a kutatási partnerséget.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu

Klímasemleges gyárat épít Debrecenben a BMW

A létesítmény – a világon elsőként - teljesen független lesz a fosszilis energiahordozóktól.

Oliver Zipse, a BMW AG vezetője a cég éves rendes közgyűlésén elmondott beszédében **kifejtette**, hogy a folyamataikat virtuálisan is leképezik, ezáltal minden üzemüknek van digitális másolata. Forradalmasítani akarják a gyárak tervezését és ez csak egyik eleme a BMW iFACTORY programnak, amely a mestertervük a jövőbeli gyártás szempontjából. Mindegyik létesítményükben megvalósítják a hatékony, fenntartható és digitális gyártás új dimenzióját.

A menedzser kitért az új járműosztályukra, amely teljes mértékben az elektromos mobilitásra épít és az ahhoz kapcsolódó magyarországi beruházásokra, amelynek keretében június elsején letezik az új debreceni üzemük alapkövét. Az üzemben 26 hónappal később, 2024 augusztusában már az új autósztály első darabjait fogják készíteni. A magyarországi gyár ráadásul - a világon elsőként - teljesen független lesz a fosszilis energiahordozóktól, ebbe beletartozik a földgáz is. Az üzem nem csak nettó szén-dioxid-semleges energiával látják el, hanem teljesen CO₂-mentesen üzemeltetik majd. A működéshez szükséges áram nagy részét a létesítmény területén termelik majd meg, míg a hiányzó mennyiséget megújuló energiaforrásokból fogják beszerezni. A teljes mennyiséget főleg regionális forrásokból vásárolják majd meg.

A vállalat egyre kevésbé függ majd a másodlagos anyagok tekintetében a világpiactól. Jelenleg ez az arány 70 százalék, a jövőbeli célkitűzés maximum 50 százalék. Előtérbe kerül az olyan elsőd-

leges anyagok újrahasznosítása, mint az alumínium, a nikkel, a palládium és a réz. Az alkalmazott anyagok körülbelül 90 százaléka újrahasznosítható.

Válogatta: Berke Barnabásné
Forrás: www.sg.hu

Manipulálják a felhasználókat a webes ajánlatok

A platformok különböző pszichológiai és dizájn megoldásokat alkalmaznak erre a célra.

Az Európai Bizottság megbízásából elkészített *Behavioural study on unfair commercial practices in the digital environment: dark patterns and manipulative personalisation* című **tanulmány** szerzői kimutatták, hogy számos nagy internetes szolgáltatás alkalmaz trükköket a látogatói megtévesztésére. Ezek között vannak a bizonyos színekkel kiemelt gombok és a gyors vásárlásra ösztönző időzítők. A szakemberek azt írták, hogy szinte az összes Európai Unióban népszerű honlap és alkalmazás használ legalább egy ilyen megoldást arra, hogy pszichológiai vagy manipulatív dizájn elemek segítségével befolyásolja a fogyasztókat.

A leggyakrabban felfedezett kategóriákba a rejtett információk, a manipulatív személyre szabás, az előválasztások, a virtuális „lökdösődések” („nyagatások”), a nehézkes megrendelés-lemondások és a kényszer-regisztrációk tartoztak. Ezek célja olyan tranzakciós döntésekre készíteni a fogyasztókat, amelyek ellentétesek az érdekekkel. Mindezek veszélyeztetheti a fogyasztók digitális piacokba vetett bizalmát, és kihasználhatják a fogyasztók sebezhetőségét. A tanulmány felhívja a döntéshozók figyelmét, hogy kívánatos lenne a piaci helyzet részletesebb vizsgálata, és annak alapos átgondolása, hogy a jelenlegi uniós fogyasztóvédelmi keret továbbra is megfelel-e ezeknek a kihívásoknak.

A tanulmány készítői 45 olyan portált és 30 alkalmazást elemeztek, amelyek az európai uniós tagállamokban a legnagyobb internetforgalmat bonyolítják. Az érintett ajánlatok között volt az Amazon, az eBay, a Facebook, a Google, az IKEA és a Zalando, illetve a Brawl Stars, a Chrome alkalmazása, a TikTok és a WhatsApp.

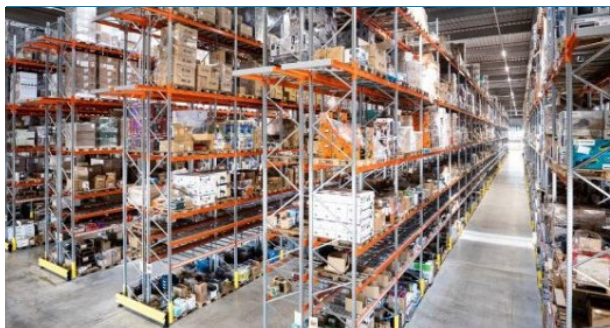
Az elektronikus kereskedelmi platformok előszeretettel használnak visszaszámlálókat és időbeli korlátozásokra utaló megoldásokat. A vásárlókat leginkább az egészségügyi és a fitnessalkalmazások próbálják meg rávenni a mielőbbi rendelésekre. Az emberek többsége csak nagyon korlátozott mértékben tudja felismerni ezeket a praktikákat, pedig a manipulatív módszerek pénzügyi károkhoz, autonómia- és magánszféra-sértésekhez, kognitív terhelésekhez és pszichikai károkhoz vezethetnek. S akkor még szó sem esett a piaci versenyre, az árak átláthatóságára és a piaci bizalomra gyakorolt káros hatásokról.

A kutatók megállapították, hogy a különböző trükkök gyakorlatilag az érzelmekkel való játékot jelentik, alkalmasak a fogyasztók befolyásolására, az eredeti vásárlási döntések módosítására és az ilyen gyakorlat különösen az idősekre és a kevésbé iskolázott személyekre hat károsan. A felbukkanó ablakok növelik a vérnyomást és a kényszer gyakran frusztrációt vált ki. A fő kihívás az, hogy az ilyen gyakorlatok gyakran a legitim meggyőzési kísérletek és az illegitim manipulációs technikák közötti elmosódott területen működnek. Ugyanúgy megjelennek a mobilalkalmazásokban, mint a webhelyeken, és mind a tagállami, mind az EU-n kívüli kereskedők alkalmazzák ezeket.

Válogatta: Berke Barnabásné
Forrás: www.sg.hu

Robotizált raktárat nyitott az Euronics

A magyar cég számára ez fontos lépés a napon belüli kiszállítás elérése felé.

A 30 éves veszprémi családi vállalkozás az üllői ipari parkban építette fel új 28 ezer négyzetméteres logisztikai központját 1,6 milliárd forintból. Ez két korábbi, összesen 12 ezer négyzetméteres raktárat vált ki és megalapozza a következő évek növekedése előtt az utat. A pandémiából erősebben jött ki a cég, mint korábban, az elmúlt évek fejlődése látványos: 2019-ben a kiskereskedelmi árbevételük 59 milliárd forint volt, ami a tavalyi évre 71 milliárd forintos rekordra nőtt. Ez szinte kizárólag az online részleg erősödésének köszönhető, mert míg a fizikai boltok forgalmát visszafogta a betérő emberek csökkenő száma, addig a webes boltjuk parádésan teljesített, ma már az árbevételük ötödét köszönhetik neki.

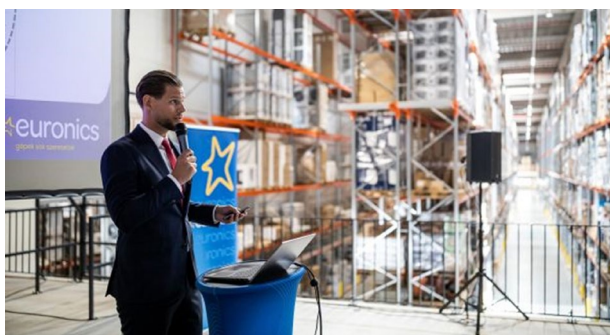
Fazekas Bálint, a vállalat kereskedelmi ügyvezetője édesapjával párban vezeti a céget. A közelmúlt fejlesztései közül kiemelte a január végén megújult weboldalukat és a gyorsabb kasszarendszerüket. Marketinges részen ugyan megemlítette a Tiktokot, mint ahol jelen van a cég, de jóval nagyobb hangsúly van náluk a tévéreklámokon, tavaly a 12. leg többet költötték ezekre. Elmondása szerint

mindez megéri, mert a weboldaluk látogatottsága 2017-hez képest megduplázódott és a márkaértékre is jó hatással volt.

Az online erősödés a termékválaszték bővülését is magával hozta. Az elmúlt két évben az elektronikai termékek mellett számtalan új kategóriát vezettek be, kertészeti és barkácseszközöktől kezdve a drogériai termékeken át a játékokig. Ma már az Euronics a legnagyobb magyar tulajdonú webshop (árbevétel alapon egyébként a hetedik), emellett az országban 64 üzletük van, és több, mint ezer embernek adnak munkát.

Az új raktárra a széles termékválaszték biztosítása mellett az online rendelések kiszolgálásának gyorsítása miatt volt szükség. „Minimum 30 százalékkal gyorsabban fogjuk tudni összeállítani a rendeléseket, ami azért fontos, mert szeretnénk az napi kiszállítást biztosítani az egyre türelmetlenebb vásárlók számára. Ez már nincs olyan távol, pár hónapon belül be is következhet. Jelentősen robotizált, de ettől még a növekedésünk miatt további munkaerőre lesz szükségünk. Mivel két telephelyet vált ki, a fuvar költségeink is csökkenni fognak” – mondta *Fazekas Bálint*.

A raktár robotizált része a hatalmas, hatemeletes csarnok egy apró részét foglalja csak el. Ez a kisebb méretű megrendelt termékek összeállítását gyorsítja fel azért, hogy ahelyett, hogy a dolgozónak kellene odamenni a termékhez, a termék megy oda hozzájuk, és nekik csak a kezüket kinyújtva le kell emelniük egy polcrendszerrel a szükséges darabszámot. A polcrendszer kiosztása igény szerint változtatható. A kerítéssel körbezárt részen

belülre ember nem léphet be, amennyiben mégis ilyenre van szükség, mert például egy termék leest, akkor minden robot azonnal megáll, erről infravörös kapuk gondoskodnak. A robotok a padlóra ragasztott QR kódok alapján tájékozódnak, és a megfelelő oldalukkal állnak be a négy külső kapuhoz. Ezekben jelenleg kettő, de később valószínűleg csak egy ember fog dolgozni, és kettőben töltik az árukat, kettőben kiszedik azokat. A rendszer óránként és kapunként 200 megrendelést tud teljesíteni.

Mindegyik kapunál van monitor és billentyűzet, ezen láthatóak a megrendelések. Ha több termékre van szükség, külön polcokon, akkor a robotok szépen sorbaállnak a kapu előtt. A szoftver jelzi a kiszedőnek, hogy melyik polcon, melyik termékre van szükség, ő lecsippantja egy vonalkódolvasóval, majd berakja egy dobozba, amin szintén van vonalkód. Az Euronics mindehhez egy kínai cég megoldását vásárolta meg kulcsrakészen, ezt utána természetesen paraméterezni kellett. A fizikai méretek megadásán túl a több héten át tartó komplex fejlesztés legbonyolultabb része a két raktárrendszer összekötése volt, hogy tudjanak egymás között üzeneteket küldeni és fogadni. A szteroidkezelésen átesett robotporszívóra hasonlító teherszállító robotok buták, de a rendszer maga

öntanuló, az algoritmus a használat során javulni fog. Most még egy nagyobb rendelés előtt akár egy percet is áll, amíg a mesterséges intelligencia kiszámolja, hogy melyik útvonal és kihordási sorrend a leghatékosabb, majd megadja az árumozgató gépeknek, hogy melyik QR kódhoz menjenek. A gépeket a szerver az akkumulátor teljes lemerülése előtt egy töltőhöz küldi.

Hátrány, hogy mivel a robotraktárban csak egy szűk, de gyakran rendelt termékkör elérhető (mobiltelefon, egér, headset, stb.), ha valaki sokféle dolgot dobál be a webes kosarába biztosan elfelejtheti az aznapi kiszállítást. Mint a képen is látható, a robotok által szállított és forgatott tárolódobozok egy irattartónál alig nagyobbak, tehát egy mikrosütő már a normál raklapos részről jön, ráadásul a fehéráruk (hűtő, mosógép stb.) a raktár egy teljesen másik részén vannak, tehát előfordulhat, hogy három részről kell a csomagolóállomásokhoz vinni a megrendelést. Mindezzel együtt a cég 30 százalékos gyorsulást ígér, és fontos szempont a minőség fenntartása, a folyamatosan azonos színvonal.

Válogatta: Berke Barnabásné

Forrás: www.sg.hu

Svédország úttörő az iskolák digitalizálásában

A skandináv állam a koronavírus-járvány távoktatásának tapasztalataiból építkezik. A társadalom változik, a tanulók változnak, és velük együtt változnia kell az oktatásnak is.

*Pernilla Nilsson*nak a Svéd Kutatási Tanács neveléstudományi főtitkárának és a Halmstadi Egyetem tudományos pedagógiai professzorának a digitális

zálás és a tanárképzés a szakterülete. A szakember elmondta, hogy a svéd kormány 2017-ben kitzúzte azt a célt, hogy a helyi iskoláknak a digitalizálás területén a világ élvonalába kell tartozniuk. Ehhez változtattak a diákok felszerelésén, javítottak a tanárok továbbképzésén és kidolgoztak digitális tanítási modulokat. Továbbá szükség volt a tanároknál egy kultúraváltásra, ezt a koronavírus-járvány felgyorsította. Az intézkedések miatt már a pandémia kezdetén jól felkészültnek számított a svéd oktatás, ennek ellenére voltak kihívások.

„Az óvodák és az általános iskolák alsó tagozatai a koronavírus-járvány alatt is nyitva voltak.

Amennyiben egy diák vagy egy tanár megbetegedett, akkor az oktatás azonnal átállt a Zoom használatára. Ugyanez volt a helyzet a felső tagozatok esetében is. Néhány tanuló szerette ezt a gyakorlatot, mert visszahallgathatták az előadásokat, másoknak viszont hiányoztak a közösségi interakciók. A nebulók jegyei nem romlottak, de a közérzetük igen. Voltak komoly kihívások, például, hogy az oktatást egyetlen éjszaka alatt kellett átállítani digitálisra és a tanárokat is sok kritika érte. Leginkább a teljesítmény értékelése és a tesztek digitális formában való megtartása okozott nehézségeket. Később azonban a negatív hangok lecsengtek, mert kiderült, hogy az új rendszer alapvetően jól működött” – **jelentette ki Pernilla Nilsson.**

A digitalizálás kérdése nem csak generációs kérdés, hanem a gondolkodásmódé is. A digitális technológiákat a fiatalabb tanárok egy része is szkeptikusan fogadta, de sok idősebb kollégájuk le volt nyugodva azoktól. Sokan csak akkor álltak át az új rendszerre, amikor realizálták, hogy nincs már mód a hagyományos oktatás folytatására. A Svéd Kutatási Tanács neveléstudományi főtitkára hoz-

zártta, hogy a digitalizálási akcióterv elindítása során minden intézményben volt néhány pedagógus, un. digitalizálási vezető, aki a többieket támogatta, például segítő csoportokat hoztak létre a Facebookon. Szükség volt a változtatásokra, hiszen már az óvodások egy része is használ okostelefont vagy táblagépet.

Tudatosítani kellett azt is, hogy a folyamat során nem csupán arról van szó, hogy digitális eszközöket kell használni, hanem arról is, hogy azokat egy bizonyos célra alkalmazzák. Amennyiben a tartalmakat a digitális eszközök nélkül jobban lehet terjeszteni, akkor nem kell azokat alkalmazni. A professzor leszögezte, hogy meg kell gondolni, hogy hol használjuk a technológiát és hol mondunk le inkább arról. A legfontosabb azonban, hogy a pedagógusok bízzanak a technológia alkalmazásában, de rendelkezzenek választási lehetőségekkel és kellő önbizalommal. És ne alkalmazzák a digitális megoldásokat, ha az nem ésszerű.

Válogatta: Berke Barnabásné

Forrás: www.sg.hu

Új szabvány készült a hosszú HDMI-kábelekhez

A tápellátást a porton keresztül kapják, tehát a bennük lévő jelerősítőhöz nem kell külön adapter.

A HDMI Forum **bejelentette** a különösen hosszú HDMI-kábelek új szabványát, amelynek neve HDMI 2.1a Cable Power. Az új fejlesztés lehetővé teszi, hogy a hosszú, aktív HDMI-kábelek erősebb áramellátással is piacra dobhatók legyenek a jelminőség erősítésére, így azokhoz nem kell feltétlenül külön USB-csatlakozót is alkalmazni az

áramellátás biztosításához. További előnyt jelent, hogy a fejlesztésnek köszönhetően a több méteres HDMI-kapcsolatok stabilabbak lehetnek.

Az aktív HDMI-kábelek eddig vagy egy Micro-USB- vagy egy USB Type-C-csatlakozót alkalmaztak a jelminőség erősítésére. Ilyen vezetékeket eddig elsősorban vállalatok használtak professzionális közvetítési célokra. A HDMI Forum ugyanakkor arra számít, hogy a háztartásokban nagyobb mértékben fognak elterjedni az aktív HDMI-kábelek, például, ha valaki egy televíziót akar alkalmazni Ultra HD felbontással.

A HDMI 2.1a Cable Power csatlakozók csak olyan készülékekkel működnek majd, amelyek támogatják azokat és ha a kábelek mind a két vége megfelelő módon lesz csatlakoztatva. Miután még egyetlen termék sem támogatja az új szabványt, így a gyár-

tók átmenetileg adaptereket fognak kínálni. További problémát jelent, hogy egyelőre nincs hivatalos logó az új HDMI-kábelekhöz. A HDMI Forum azt javasolta, hogy a felhasználók minden esetben nézzék meg a csomagolásokon elhelyezett specifikációkat.

Egyébként már most is félrevezető a HDMI 2.1 elnevezés. A HDMI 2.1 specifikációját 2017 decemberében fogadta el a HDMI Forum. Akkor úgy

tűnt, hogy az új szabvány sokkal nagyobb, akár 48 Gbps-os átviteli sávszélességet biztosít, mint a 2.0-s változat. A sávszélesség kihasználásához ugyanakkor különleges „Ultra High Speed HDMI” kábelre van szükség.

Válogatta: Berke Barnabásné

Forrás: www.sg.hu

Újrahasznosító központot épít a régi szervereknek a Microsoft

A tápellátást a porton keresztül kapják, tehát a bennük lévő jelerősítőhöz nem kell külön adapter.

A Microsoft úgy döntött, hogy Washington szövetségi államban található Quincyben hozza létre azt az üzemét, amelyben közel 2000 négyzetméteren fogják szétszerelni vagy újrahasznosítani a szakemberek az óriáscég adatcentrumaiból kikerülő szervereket - erről a Pudget Sound Business Journal helyi gazdasági magazin írt.

A létesítmény kialakításához szükséges engedélyezési eljárások már lezárultak, így elkezdődhet az építkezés. A projektben a Microsoft egy hollandiai programban szerzett tapasztalataira támaszkodik. A társaság az európai uniós tagországban lévő központjában 2020-ban kezdte feldolgozni a régi hardvereit, és 83 százalékos arányt értek el, 145 000 tonnával csökkentve a szén-dioxid kibocsátásukat. A cég azt a célt tűzte ki maga elé, hogy

2025-re a felhőkörnyezeti rendszerekben használt számítástechnikai hardverei legalább 90 százalékát újrahasznosítja vagy szétszereli, hogy azokból ne képződjen elektronikai hulladék.

A szerverek legértékesebb részeit, amelyek már nem alkalmasak egy adatcentrumban való alkalmazásra, teljesen feldolgozzák. Ilyen esetekben törlik az adatokat és az esetleges rossz alkatrészeket kicserélik. Ezután a vállalat a készülékeket olcsón vagy adományként elajándékozza oktatási intézményeknek vagy jótékony célokra ajánlja fel. Ugyanakkor nem hasznosítható minden szerver ilyen módon, ezért a többi berendezést szétszerelik. Néhány alkatrész a kereskedőkhöz kerül, mint használt árucikk vagy az elektronikai gyártók hasznosítják, illetve értékesítik azokat újra. A rossz vagy nem újrahasznosítható komponensek pedig megsemmisítésre kerülnek.

A többi felhőóriás sem tétlenkedik: 2020-ban a Google a szerverfrissítésekhez használt adatközponti hardverelemek 23 százalékát újrahasznosította felújított készletből, és 8,2 millió alkatrészt értékesített tovább a másodlagos piacon.

Válogatta: Berke Barnabásné

Forrás: www.sg.hu

Jobban oszthatja el a fejlesztési segélyeket a mesterséges intelligencia

A tápellátást a porton keresztül kapják, tehát a bennük lévő jelerősítőhöz nem kell külön adapter.

Az ETH Zürich és a müncheni Lajos-Miksa Egyetem kutatócsoportja mesterséges intelligencia segítségével elemezte a világ 3,2 millió fejlesztési segélyprojektjét, ezáltal láthatóvá váltak a trendek és a finanszírozási hiányosságok. Fejlesztési segélyek segítségével épülnek világszerte iskolák, áramhálózatok, közintézmények. Ugyanakkor a szándék ellenére nem minden program sikeres és hatékony, ezért is fontos lenne, ha ezeket a kezdeményezéseket át lehetne tekinteni.

A svájci és német kutatók egy új elemzési eljárást dolgoztak ki, így vált először lehetővé a fejlesztési segélyekkel kapcsolatos pénzmozgások globális áttekintése. Az eljárást *Malte Toetzke* és *Nicolas Banholzer*, az ETH Zürich doktoranduszai, valamint *Stefan Feuerriegel*, a Lajos-Miksa Egyetem professzora dolgozták ki és a mesterséges intelligenciát alkalmazták arra, hogy a pénzforgalmat különböző tematikus csoportokba (témák, országok, évek szerint stb.) osszák be. Az új algoritmus a 2000 és 2019 között megvalósított 3,2 millió fejlesztési segélyprogramot vizsgálta meg, amelyek keretében összesen 2,8 milliárd dollárt fektettek be. A szoftver a projektleírások alapján osztotta be a kezdeményezéseket 173 tematikus kategóriába, azonban a folyamat során figyelembe kellett vennie, hogy a jelentések a nyelvüket és a szöveg-hosszúságot tekintve eltérők voltak.

Malte Toetzke elmondta, hogy az eljárást úgy lehet elképzelni, mint amikor valaki egy egész könyvtárat akar kiolvasni és először megpróbálja a hasonló köteteket témaspecifikus polcokra rendezni. Az algoritmusuk 200 különböző dimenziót vesz figyelembe, erre egy ember nem lenne képes. Az eddigi megoldásokhoz képest ez a kategorizálás differenciáltabb és az elemzett programokon alapul. A számos projektet nagyon részletesen tudják strukturálni anélkül, hogy előzetesen tudnák, pontosan mit is keresnek. Ennek köszönhetően számos olyan kategóriát is megtaláltak, amelyeket eddig nem értékelték ki szisztematikusan vagy csak nemrég óta aktuálisak.

Kiderült, hogy az elmúlt években egyre több pénz folyt a hátrányos helyzetben lévő különböző csoportokat segítő, a klímaváltozással foglalkozó és a fenntarthatóságot, valamint a magángazdaságot támogató programokba. A klímaváltozással foglalkozó projektekbe investált fejlesztési segélyek összege a 2015-ös párizsi egyezmény óta a kétszeresére nőtt. Ezzel párhuzamosan viszont szintén 2015 óta enyhén csökkentek az üvegházgázok kibocsátásával, az energiahatékonysággal vagy a biodiverzitással foglalkozó projekteknek juttatott fejlesztési segélyek.

Nicolas Banholzer hozzátette, hogy csak akkor lehet globális viszonylatban észszerűbben koordinálni ezeket a programokat, hogy ha tudják, hogy melyik államokat, területeket és szervezeteket támogatják. S az eljuttatott összegek is csak ebben az esetben használhatók fel az eddiginél sokkal hatékonyabban.

Válogatta: *Berke Barnabásné*

Forrás: www.sg.hu